

B E N İ A N L A Y I N
Ö Z E L Y E T E N E K L İ
Ç O C U Ğ U M
V A R

Ö Z E L E Ğ İ T İ M V E
R E H B E R L İ K H İ Z M E T L E R İ
G E N E L M Ü D Ü R L Ü Ğ Ü

B E N İ A N L A Y I N
ÖZEL YETENEKLİ
ÇOCUĞUM
VAR

ÖZEL EĞİTİM VE
REHBERLİK HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

GENEL YAYIN YÖNETMENİ

Celil GÜNGÖR

EDİTÖR

Oktay KILIÇ

Turgut BAĞRIAÇIK

HAZIRLAYANLAR

Şeyma BÖYÜK

Rahşan ONAT

Bahar UYAROĞLU

Eda İÇMENOĞLU

İbrahim KOÇ

İsmail DELİCE

Merve KOÇER

Muhsin BAKAN

Nur KAÇMAZ

Sedat SARIGÜL

Seyit KARABURCAK

Tuba SAĞIR

Volkan TATAR

Zekiye BİCE SİRER

TASARIM

Adem BAL

Savaş ÖZBEY

Esin GÜRSOY

Ocak, 2017

Ankara

İçindekiler

Ön Söz	5
Aile Öz Değerlendirme Formu	6
A-GİRİŞ	8
1. Özel Yeteneklilerle İlgili Doğru Bilinen Yanlışlar	8
2. Özel Yeteneklilerde Normalleştirme-Etiketleme	10
B- ÖZEL YETENEKLİ BİREYİN ÖZELLİKLERİ	16
1.Özel Yeteneklilerde Benlik Algısı	17
2.Mükemmeliyetçilik	22
3.Aşırı Duyarlılık	26
4.Gelişimde Uyumsuzluk	32
5.Motivasyon	33
6.Aşırı Soru Sorma ve Merak Duygusu	38
7.Eleştirel Düşünme	39
8.Yaratıcılık	44
C. ÖZEL YETENEKLİ BİREYLERDE YAŞANTISAL ZORLUKLAR	48
1.Akran İlişkileri ve İletişim Becerileri	49
2.Beklenmeyen Düşük Başarı	58

3.İnternet ve Teknoloji Bağımlılığı	62
4.Depresyon	66
5.Öz Disiplin Geliştirme	70
6.İki Kere Farklı Birey	71
a.Özel Yetenekli Bireyler ve Asperger Sendromu.	72
b.Özel Yetenekliler ve Özel Öğrenme Güçlükleri (ÖÖG)	72
c.Özel Yetenekliler, Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu(DEHB)	76
D-AİLELERE GENEL ÖNERİLER	84
E- ÜLKEMİZDEKİ UYGULAMALAR VE YASAL DÜZENLEMELER	92
1.Zeka Testi Nedir ve Hangi Amaçla Kullanılır?	92
2.Özel Yetenekli Öğrencinin Tanılanması	92
3.Bilim ve Sanat Merkezleri	94
4.Destek Eğitim Odası Nedir? Amaçları nelerdir?	100
5.Aileler Özel Yetenekli Çocuğun Eğitimini Nasıl Destekleyebilir?	101
a.Üniversiteler ve Yaz Okulları	102
b.Bilim Merkezleri	102
c.Aile Destek Eğitimleri	103
d.Dernek ve Vakıf Çalışmaları	103
6.Özel Yetenekli Bireylerin Yasal Hakları Nelerdir?	103
7.Özel Yetenek ve Mesleki Yönlendirme	104
KAYNAKÇA	110

ÖN SÖZ

Özel yetenekli çocuklar normalleştirilip ailesi ve okulu tarafından yeterli desteği almadığında çocuğun yeteneklerinin gelişmesi engellenmiş olacak ve çocuk, yapabileceği iyi çalışmalardan mahrum kalmış olacaktır. Normalleştirmenin aksine özel yeteneklilik övünme kaynağı olarak kullanıldığında da bu durum bireye zarar verir. Beklentilerin artması bireyin mükemmeliyetçiliğini tetikleyerek kaygı düzeyinin artmasına neden olur, bu da özel yetenekli çocuğun psikolojik süreçlerine zarar verir. Özel yetenekli çocukların etiketlenip tamamen akranlarından ayrıştırılmış bir eğitim sürecine alınması da kişisel, sosyal problemlere sebep olabilir. Özel yetenekli çocuklar için en iyi model akranlarından ayrıştırmadan özel eğitim ihtiyaçlarını karşılayarak potansiyellerini geliştirmelerine olanak sağlamaktır. Normalleştirmenin aksine özel yeteneklilik övünme kaynağı olarak kullanıldığında da bu durum bireye zarar verir. Beklentilerin artması bireyin mükemmeliyetçiliğini tetikleyerek kaygı düzeyinin artmasına neden olur, bu da özel yetenekli çocuğun psikolojik süreçlerine zarar verir.

Celil GÜNGÖR

Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürü

Değerli veli, aşağıdaki liste çocuğunuza karşı tutumunuzu fark edebilmeniz için oluşturulmuştur, size uygun olan ifadeleri işaretleyiniz.

Aile Öz Değerlendirme Formu

1. Son bir ay içinde özel yeteneklilerle ilgili araştırma yaptım.	
2. Çocuğumun kariyer planıyla ilgili bir çalışma yaparım.	
3. Evde özel yetenekli çocuğuma uygun öğrenme ortamı sağlarım.	
4. Çocuğum adına bütün kararları vermenin onun kişilik gelişimine olumsuz etkide bulunacağını bilirim.	
5. Çocuğumla düzenli spor aktiviteleri yaparım.	
6. Çocuğuma doğada vakit geçirebileceği fırsatlar sunarım.	
7. Çocuğuma kendine vakit ayırması için fırsat veririm.	
8. Çocuğumun fikirlerine önem veririm.	
9. Çocuğumun duygularını anlayabilirim.	
10. Çocuğumun ilgi ve yeteneklerini bilirim.	
11. Çocuğum yaşadığı her şeyi benimle paylaşabilir.	
12. Çocuğumun sorduğu sorulara sabırla cevap veririm. Cevabını bilmiyorsa araştırırım.	
13. Çocuğuma sorumluluk sahibi olması için görevler veririm.	
14. Çocuğumla güncel konuları tartışırım.	
15. Çocuğumun farklı düşüncelerine, fazla detaycı düşünmesine saygı gösteririm.	
16. Çocuğumun güçlü ve zayıf yönlerini bilirim.	
17. Anne ve baba olarak disiplin sağlama konusunda tutarlı davranırız.	
18. Çocuğumun evde deney ve araştırmalar yapmasına müsaade ederim.	
19. Çocuğuma sevgimi davranışlarımla gösteririm.	
20. Çocuğumun başarısız olduğu durumları anlayışla karşılarım ve her alanda başarılı olamayacağını bilirim.	

22. Çocuğumun özel yetenekli olmasıyla övünmem.	
23. Çocuğuma eleştirmeyi ve sorgulamayı öğretirim.	
24. Çocuğumun rehberlik öğretmeni ve sınıf öğretmeniyle iletişim içinde olurum.	
25. Çocuğumla oyun oynarım.	
26. Çocuğumun teknolojiyi verimli kullanmasını sağlarım.	
27. Çocuğumun aşırı hassas davranmasını ve kaygı yaşamasını küçümsemem, kendisiyle alay etmem.	
28. Çocuğumun yasal haklarını bilirim.	
29. Çocuğumu başkalarıyla kıyaslamam.	
30. Çocuğumla kültürel, tarihî, bilimsel geziler yaparım.	
31. Çocuğumun düşüncelerini özgürce ifade etmesine izin veririm.	
32. Çocuğumu akranlarıyla birlikte zaman geçireceği aktivitelere yönlendiririm.	
33. Çocuğumla beraberyapmaktan keyif aldığımız bir etkinliğimiz var.	
34. Çocuğumun arkadaşlarıyla paylaşımcı olmasını isterim.	
35. Çocuğumu bildiklerini diğer arkadaşlarıyla paylaşması hususunda teşvik ederim.	
36. İşime/evime ayırdığım zaman çocuğuma ayıracağım zamanı engellemez.	
37. Çocuğumun ilgi alanlarına yönelik kitap ve dergiler seçmesini desteklerim.	
38. Çocuğumun ders notlarının düşmesinin nedenini anlamaya çalışırım.	
Yukarıda cevaplandığınız anket sizin çocuğunuza karşı tutumlarınızla ilgili bazı ipuçları vermektedir. İşaretlediğiniz maddelerin çokluğu sizin özel yetenekli çocuğunuzu ne kadar iyi anladığınıza ve desteklediğinize işaretler. İlerleyen sayfalarda özel yetenekli çocuğunuzu daha iyi anlamanız için gerekli olan bilgiler yer almaktadır	

A-GİRİŞ

1. Özel Yeteneklilerle İlgili Doğru Bilinen Yanlışlar

Aşağıda özel yeteneklilerle ilgili yaygın olarak bilinen yanlış inanışlar ve doğrularını verilmiştir.

Yanlış Bilinenler

Yardıma ihtiyaç duymazlar, kendi işlerini kendileri yaparlar.

Örgün eğitim yeterlidir.

Okul başarıları yüksektir ve okulu severler.

Özel yeteneklilerin özel eğitim alması duygusal ve sosyal problemlere neden olur.

Yüksek zekâ düzeyi başarılı bir geleceğin göstergesidir.

Doğrular

Gelişimlerini destekleyecek iyi bir eğitimciye ve rehberine ihtiyaç duyarlar.

Özel yetenekli çocuklar örgün eğitim dışında özel eğitime de ihtiyaç duyarlar.

Çoğunlukla yüksek başarı göstermelerine rağmen bazıları düşük başarı gösterebilir, davranış problemleri sergiler veya okulu bırakmak isterler.

Özel yetenekliler yeteneklerini ortaya ıkaramadıkları alanlarda sorun yaşarken özel eğitim ortamını yeteneklerini geliştirmelerini sağlar.

Zekâ ile başarı arasında doğrudan ilişki yoktur, çocuk derse etkin olarak katıldığı sürece başarılı bir gelecek yakalar.

Yanlış Bilinenler

Özel yetenekli öğrenciler düşük not almazlar

Okul desteği yeterlidir.

Otizimli, asperger sendromlu, özel öğrenme güçlüğü çeken, dikkat eksikliği bulunan ve hiperaktivite bozukluğu olan çocuk özel yetenekli olamaz.

Çocuk zekâyı yalnızca anne babadan alır.

Doğrular

Olumsuz arkadaş çevresi, rekabet olmayan okul ortamı, sınıfa ayak uydurma çabası, arkadaşlarından farklı görünmeme isteği, derste sıkılma, yanlış çalışma alışkanlıkları gibi nedenler ilgilerinin kaybolmasına ve düşük akademik başarı göstermelerine neden olabilir.

Okulun yanında ailenin de çocuğun kişisel, sosyal ve yetenek gelişimine destek vermesi gerekir.

Bu tür gelişimsel problemler çocuğun özel yeteneğini gölgeleyebilir ve yeteneğin açığa çıkmasına engel olabilir. Örneğin otizmli bir öğrenci sözel yetenek alanında yetersiz olurken görsel, işitsel alanlarda özel yetenekli olabilir.

Zekânın oluşumunda yalnızca kalıtımın değil, çevresel faktörlerin de etkisi vardır.

2. Özel Yeteneklilerde Normalleştirme-Etiketleme

Özel yetenekli çocuklar normalleştirilip ailesi ve okulu tarafından yeterli desteği almadığında çocuğun yeteneklerinin gelişmesi engellenmiş olacak ve çocuk, yapabileceği iyi çalışmalardan mahrum kalmış olacaktır.

Normalleştirmenin aksine özel yeteneklilik övünme kaynağı olarak kullanıldığında da bu durum bireye zarar verir. Beklentilerin artması bireyin mükemmeliyetçiliğini tetikleyerek kaygı düzeyinin artmasına neden olur, bu da özel yetenekli çocuğun psikolojik süreçlerine zarar verir.

Özel yetenekli çocukların etiketlenip tamamen akranlarından ayrıştırılmış bir eğitim sürecine alınması da kişisel, sosyal problemlere sebep olabilir. Özel yetenekli çocuklar için en iyi model akranlarından ayrıştırmadan özel eğitim ihtiyaçlarını karşılayarak potansiyellerini geliştirmelerine olanak sağlamaktır.

Ne Yapmalı?

- * Özel eğitsel desteklerle ve doğru tutumlarınızla çocuğunuzun yeteneklerini destekleyerek ileride yapacağı bilimsel ve sanatsal ürünlerin önünü açın.
- * Çocuğunuzun özel yetenekli olduğunu vurgulamak yerine çalışkan, dürüst ve yardımsever olmasının önemi üzerinde durun.

*“Başarı”, sadece sözlükte
“çalışmak”tan önce gelir.*

Merve cumartesi günü

Bir Utanma Anı

annesiyile okulundaki “anne-çocuk etkin-

liği”ne katılmaya gelmişti. Biraz erken geldikleri için

diğer velilerin de bulunduğu bekleme salonunda oturuyorlardı.

Merve'nin annesi sınıf arkadaşı Hatice'nin annesiyle konuşuyordu.

Sohbet ederlerken konu, çocukların notlarına ve okul başarılarına geldi.

Merve'nin annesi Merve'nin BİLSEM'e gittiğinden, BİLSEM'de farklı arkadaşları olduğundan, farklı projeler ürettiğinden, teknolojiyle ilgili çalışmalara katıldığından bahsediyordu. Merve'nin annesi bunları anlattıkça Hatice

üzülüyordu. Hâlbuki Hatice çalışkan, sorumluluk sahibi, ödevlerini yapan,

defterlerini düzenli tutan bir öğrenciydi. Ayrıca sosyal bilgiler sınavın-

dan Merve 92 almasına rağmen Hatice 96 almıştı. Merve'nin annesi

Merve'yi övdükçe Hatice'nin annesi kıskançlıkla “Biz de

BİLSEM için başvurduk ancak

BİLSEM'e

kayıt hakkı

kazanamadık.” dedi. Bu konuşmaları din-

leyen Merve çok üzüldü. Annesi Merve'nin BİLSEM'e

gitmesini bu kadar abarttığı için utandı. O esnada etkinliğin

başladığına dair anons yapıldı ve herkes atölyelere gitmeye başladı.

Merve annesinin kendisini neden bu kadar övdüğünü anlamamıştı. An-

nesi BİLSEM'li olduğu için onu övünç kaynağı olarak kullanıyordu. Hatice

ise BİLSEM'i kazanamadı diye başarısız değildi, sadece Merve özel yetenekli

bireyken Hatice parlak zekâya sahipti. Özel yetenekli birey diye Merve'nin

her alanda başarılı olması gerekmiyordu; çok iyi olduğu, yaratıcılığın

nın ön plana çıktığı bazı alanlar vardı. Ayrıca Merve özel yetenekli

bireylere özgü bir özellik olan aşırı duyarlı ve hassas yapısından

dolayı Hatice ile empati kurabiliyor ve bu konuşmalara

tanık olduğu için üzülüyordu.

ÖZEL YETENEKLİ BİREY VE ÖZEL YETENEKLİ BİREYİN ÖZELLİKLERİ

B- ÖZEL YETENEKLİ BİREY VE ÖZEL YETENEKLİ BİREYİN ÖZELLİKLERİ

Özel yetenekli birey; yaşıtlarına göre daha hızlı öğrenen; yaratıcılık, sanat, liderlik kapasitesi önde olan, özel akademik yeteneğe sahip, soyut fikirleri anlayabilen, ilgi duyduğu alanlarda bağımsız hareket etmeyi seven ve yüksek düzeyde performans gösteren bireydir.

Anne babalar erken dönemden başlayarak iyi bir gözlemlerle çocuklarının özel yetenekli olduğuna dair ipuçlarını yakalayabilirler.

Bu çocukları diğer çocuklardan ayırt eden temel özellikler şöyle sıralanabilir (Yıldırım, 2012; Ersoy & Avcı, 2004):

- Uykuya daha az ihtiyaç duyma
- Hızlı dil gelişimi, geniş sözcük dağarcığı, akıcı konuşma
- Gelişim basamaklarını erken tamamlama (erken yürüme, erken konuşma)
- Kitaplara, sözlük, atlas, takvim ve bulmacalara çok erken yaşlarda aşırı ilgi duyma
- İyi gözlem yeteneği
- İlgi alanlarında uzun dikkat süresi
- Güçlü hafıza
- İletişimde genellikle akranları yerine yetişkinleri tercih etme
- Gelişmiş mizah yeteneği

- Hızlı ve kolay öğrenme
- Özgün fikirler üretme
- Tekdüze işlerden çabuk sıkılma

Bu özelliklerin hepsi her özel yetenekli bireyde görülmeyebilir ancak çoğunlukla gözlemlenmesi özel yetenekli birey olacağını düşündürülebilir.

1. Özel Yeteneklilerde Benlik Algısı

Benlik algısı çocuğun kendisiyle ilgili olarak kafasında çizdiği görünümüdür. Bu görünüm çocuğun özgüveninin olup olmayacağını, içe ya da dışa dönük oluşunu belirler. Çocuğun benlik kavramı dünyayı seyrettiği bir gözlük gibidir (Yavuzer, 2004). Yaptığı işlerde başarılı olan özel yetenekli çocuk, çevresinden bu yönde aldığı olumlu tepkiler sebebiyle yaptığı işlerde kendine güvenmekte ve yüksek bir benlik algısı geliştirmektedir.

Yeteneklerimizi geliştirmekte bize yardımcı olun.

Çocuğun kendisi ile ilgili algısı doğumdan itibaren başlar ve yaşam boyu değişir. Çocuğun benliği, anne babasından, akranlarından, okul yaşantısından ve daha birçok faktörden etkilenmektedir (Gander&Gardiner, 2001; Yavuzer, 2004).

Ortaya Çıkabilecek Sorunlar:

Özel yetenekli çocuklar yüksek farkındalık ve duyarlılıkları nedeniyle çevrede olup bitenden etkilenir ve bu olaylar karşısında çaresizlik hissedebilirler. Yüksek zihinsel potansiyelleri sayesinde olumsuzlukların üstesinden gelmelerine rağmen mükemmeliyetçilikleri eleştirilerden etkilenmelerine, yüksek beklentiler ise baskıya yol açar. Bunların sonucunda özel yetenekli öğrencinin benlik algısı olumsuz etkilenebilir (Ataman, 2014).

Ne Yapmalı?

- * *Çocuğunuzla karşılıklı sevgi, güven, anlayış ve saygı içeren sosyal ilişkiler kurun.*
- * *Çocuğunuza kendini ifade etme özgürlüğü tanıyın.*
- * *Olumsuz benlik algısına sahip özel yetenekli çocuklarımızın güçlü yanlarını keşfederek yeteneklerini ortaya koyacakları ortamlar hazırlayın. Keşfedilen yetenek alanında onu destekleyin.*

Aylin 10. sınıfa giden, mesleki kariyeri çok iyi olan bir anne babaya sahip ve iki kız kardeşi bulunan bir çocuktur. Aylin özel yetenekli olmasına rağmen yerleştirme sınavla- rında ebeveyninin kendisi için koyduğu fen lisesi hedefine ulaş- mamıştı. Aylin şu an Anadolu lisesi öğrencisi olmasına rağmen başarı konusunda ailesini tatmin edememekteydi. Annesi ile sürekli çatışma hâlindeydi annesinin kendisini kardeşleriyle kıyaslamaya yönelik tavır ve sözlerinden nefret etmekteydi. Babası zor koşullarda eğitim kariyerini tamamlamış, mesleğinde tanınan bir kişidir. Aylin'e sürekli kendi hayatın- dan başarı hikâyeleri anlatarak "Sen benim kızsımsın, ergenlik diye bir şey yoktur, derslerine çalışıp başarılı olmalısın." ifadeleriyle yaklaşmakta- dır. Aylin bu yaklaşımlarla karşılaşmaktan bunalmıştı. Matematik öğretmeni Aylin'in aynı zamanda sınıf rehber öğretmeni idi. Matematik öğretmeni Aylin'in babasını telefonla arayarak okula davet etti. Babası okula gidecek vaktinin

Babasının Kızı

olmadığını belirtti.

Telefon görüşmesinde kızının ders notlarının düştüğünü öğrendi. Eve geldiğinde

öfkeyle Aylin'in neden çalışmadığını sordu. Her şeyin en iyisini sunduklarını, hiçbir eksiğinin bulunmadığını, notlarının

neden düşük olduğuna anlam veremediğini belirtti. Ertesi gün Aylin babasının kedisine olan öfkeli çıkışından dolayı matematik öğretmeni-

ne sitem etti. Öğretmeni Aylin ile baş başa konuşmak için Aylin'i görüşme odasına aldı. Görüşme sonucunda Aylin'in gelişim dönemiyle ilgili sorunlar

yaşadığını, anne babasının ilgisiz tutumları karşısında ne yapacağını bilmediğinden internette film seyredip ve gezinti yaparak sorunlarını

unuttuğunu anlattı. Bu durumun devam etmesi sonucunda öğrencilik hayatının olumsuz sonuçlanacağını fak etti. Öğretmeniyle birlikte

yeni kararlar aldı. Uygulamanın kolay olmayacağını söyleyen öğretmeni, sabırlı ve kararlı olması gerektiğini

vurguladı.

2.Mükemmeliyetçilik

Özel yetenekli çocukların tipik özelliklerinden biri mükemmeliyetçi olmalarıdır. Mükemmeliyetçilik bazen olumlu sonuçlar doğurduğu gibi bazen de olumsuz sonuçlar ortaya çıkarabilir. Örneğin bir projeyi çok iyi yapmaya çalışan çocukta mükemmeliyetçilik, çocuğun motive olmasını sağlayabilirken diğer yandan projeyi kusursuz yapma hırsı ve başarısızlığa uğrama kaygısı çocuğun projeyi yapmaktan vazgeçmesine yol açabilir.

Ortaya Çıkabilecek sorunlar :

Özel yetenekli çocuklar genel olarak birçok alana karşı ilgili ve yeteneklidir, fakat mükemmeliyetçilik özelliği gösteren çocuklar başarısız olma kaygısı ile normalde iyi yapabileceği ya da başarılı olabileceği işlerden kaçınabilirler. Sadece en mükemmel olduğu basit alanlara yönelerek güzel işler çıkaracağı diğer yetenek alanlarından uzaklaşabilir. Bunun yanı sıra mükemmeliyetçi çocuklar başarısız olduğu durumlarda yeme bozukluğu, ilgilerinde azalma, kaygı ve depresyon yaşayabilir.

Anne babanın mükemmeliyetçi olması çocuğun da mükemmeliyetçi olmasına neden olabilir. Bu nedenle ailenin de tutumlarını gözden geçirmesi ve değiştirmesi önemlidir.

Bize güvenin.

Anne babanın mükemmeliyetçi olması çocuğun da mükemmeliyetçi olmasına neden olabilir.Bu nedenle ailenin de tutumlarını gözden geçirmesi ve değiştirmesi önemlidir.

Ne Yapmalı?

- * *Çocuğunuzu ve onun yanında başkalarını eleştirmeyin.*
- * *Çocuğunuza bir şeyleri doğru yapması konusunda baskı yapmayın.*
- * *Performansın ve ders notlarının ön planda olduğu bir çevre oluşturmayın.*
- * *Çocuğunuzun başarılarını değil, çabasını takdir edin.*
- * *Övgü ve eleştirilerinizi çocuğunuzun kişiliğine değil, davranışlarına yönelik yapın.*
- * *Kendi davranışlarınızla mükemmeliyetçiliğin olumlu kullanımına örnek olun.*
- * *“Yeterince çabaladığımı, elinden geleni yaptığımı biliyorum.”gibi cesaretlendirici cümleler kullanın.*

Dördüncü sınıf öğrencisi **Hıstan Kuleler**

Sare aynı zamanda BİLSEM öğrencisidir.

Okuluna her zaman erken gelirdi, ödevini öğretmenine ilk o teslim ederdi, derste en çok o parmak kaldırırdı, sınav kâğıdını ilk olarak o verirdi ve en yüksek puanı da yine o alırdı. Ailesi Sare'nin bu başarısından oldukça memnundu. Bazen sınavlarda notları önceki notlarına göre biraz düştüğünde ailesi Sare'yi hemen sorgulardı, çevrelerindeki insanların başarılarından bahsederek onlarla kıyaslardı; bu durum Sare'de baskı oluşturuyordu. Sare artık başarılı olduğu sürece ailesi tarafından sevileceğine inanıyordu. Bunun için ailesinin sevgisini kazanmak amacıyla her sınava daha çok çalışıyordu, en yüksek notu alamadığında ailesinin onu sevmeyeceği endişesini yaşıyordu. Bir gün sınıfta kule etkinliği yapılıyordu ve Sare'nin kulesi arkadaşlarına göre iyi olmamıştı

ancak etkinlik suresi bitmek üzereydi.

Sare başarılı olamayacağı düşüncesine kapılınca kulesini yıktı. Bu duruma arkadaşları ve sınıf öğretmeni çok şaşırıldı. Sınıf öğretmeni onu rehberlik servisine yönlendirdi. Sare ile görüşen rehberlik öğretmeni onun sadece başarılarından bahsettiğini, başarısız olduğu durumlardan hiç bahsetmediğini, başarılı olduğu sürece ailesinin onu seveceği yönünde düşüncelerinin olduğunu fark etti. Durumu aileyle paylaşan rehberlik öğretmeni ailenin yanlış tutum ve davranışları üzerine görüşmeler yaptı. Bu görüşmelerde, önemli olanın çocuğun başarısından ziyade gösterdiği çabanın vurgulanması olduğunu söyledi.

3. Aşırı Duyarlılık

Özel yetenekli çocuklar yüksek farkındalık ve keskin gözlemleri sayesinde aşırı duyarlılık özelliği gösterirler. Aşırı duyarlılık beş farklı alanda görülebilir (Yılmaz, 2015; Webb ve ark., 2016):

a. Psikomotor Duyarlılık: Hızlı konuşma, yoğun atletik etkinlik, enerji yoğunluğu gelişmiş psikomotor yetenek gibi özellikler görülür. Örneğin, atletizm, yüzme ve jimnastik vb. spor dallarını içerdiği gibi bazen el sanatları gibi ince motor becerilerdeki yetenekliliği de kapsar. Psikomotor duyarlılığı yüksek olan çocuklar yeni bir şey öğrenirken ya da düşünürken hareket etmeye ihtiyaç duyabilirler. Bu nedenle rutin kağıt kalem çalışmaları yaparken zorluk yaşayabilirler. Sınıf ortamındaki aşırı hareketliliğinden dolayı sıklıkla dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu (DEHB) ile karıştırılabilir.

b. Duyumsamada Duyarlılık: Görme, dokunma, tat alma, işitme gibi duyuları daha hassastır. Bu hassasiyet estetik zevk, güzel nesnelere, müziğe, renklere, şekillere karşı güçlü duyumlar ile sonuçlanabilir. Koku ve tatlara karşı duyarlı olan çocuklar yemek seçebilir. Dokunsal duyarlılık çocukların bazı giysileri giymek istememesine yol açabilir.

c. Zihinsel/Entelektüel Duyarlılık: Sürekli sorgulama, yeni bilgiler keşfetme, sorunlara yeni çözümler arama vb. özellikler zihinsel duyarlılık sonucunda görülür. Aşırı düzeyde soru sorma, başkalarının aktardığı bilgileri

eleştirme gibi davranışlara yol açabilir. Çeşitli ilgi alanları konusunda geniş ve derin bilgi arayışına ve bu alanlarda yüksek motivasyon göstermeye neden olabilir. Mantıksal süreçlere önem verilir ve bu süreçlerin ön planda tutulması istenir.

d. İmgelemede Duyarlılık: Sınırsız hayal gücü, hayalî arkadaşlar, sihir-peri öyküleri, sıra dışı fikirler, ayrıntılı rüyalar ve anılar bu duyarlılığın sonuçlarıdır. İmgeleme duyarlılığı yüksek olan çocuklar düşüncelere dalıp odaklanması beklenen aktiviteden uzaklaşabilirler.

e. Duygusal Duyarlılık: Duygusal duyarlılığın duygularını çok daha derin ve yoğun yaşama, kendi duygularına ilişkin yüksek farkındalık, diğer insanların duygularını tanıyabilme; diğer canlılarla, insanlarla, mekânlarla güçlü bağlanma ilişkisi kurabilme vb. sonuçları vardır. Duyguları yoğun şekilde yaşayan çocuklar evrensel ve geleceğe yönelik konularda aşırı kaygı yaşayabilirler. Duyguları fark etmede ileri olmalarına karşın duygulara göre davranışlarını düzenlemede güçlük yaşayabilir ve desteğe ihtiyaç duyabilirler. Küçük yaşlarda savaş, açlık, ölüm, şiddet gibi konulara ilgi gösterirler. İş bulamama, arkadaş bulamama, yalnız kalma, seilmeme gibi korku ve kaygılar geliştirebilirler. Bu yüksek duyarlılık onları kolay incitebilir, eleştiriye güçlü tepkiler vermelerine neden olabilir ve sosyal yaşantıdan uzaklaştırabilir.

Kusursuz olmamı beklemeyin.

Ne Yapmalı?

- * Ödevini yaparken hareket ederek odaklanabiliyorsa sabit oturmasını beklemeyin.
- * Yüksek bir masa kullanarak etkinliklerini ayakta yapmak istediğinde ve öğrenme sırasında yürüyerek çalıştığında anlayışlı olun.
- * Hareket ihtiyacı duyan çocuğunuzun sabit bir etkinliğe katılması gerektiği durumlarda sıkması için eline yumuşak bir top verin.
- * Aynı fikirde olmasanız bile duyuşal duyarlılıkları konusunda kabul edici ve anlayışlı bir tutum sergileyin.
- * Kaçınmak istediğı duyuşal uyarılar (yüksek ses, istemediğı yiyecekler, yünlü kumaşlar, giysi etiketleri, ritmik sesler gibi) için zorlamayın.
- * Resim, müzik, drama gibi sanatsal aktivitelere yönlendirin.
- * Hayal dünyasındaki kurgularına dair paylaşımlarına saygı gösterin.
- * Çocuğun kurgusal anlatımları ile yalan arasındaki farkı ayırt edin.
- * Hayal gücünü kullanarak ortaya özgün ürünler (karikatür, hikâye, şiir, tasarım gibi) çıkarması için onu destekleyin.
- * Zihinsel duyarlılığını kullanması için işlem, mantık ve strateji gerektiren oyun ve aktivitelere yer verin.
- * Ona merakını ve ilgi alanlarını destekleyecek kaynaklar (dergi, kitap, belgesel gibi) sunun.
- * Duyguların doğrusu ya da yanlış olmadığını hatırlayın ve “Çok üzgünsün.” “Gerçekten çok sinirlisin.” gibi ifadeler kullanarak çocuğunuzun

duygularını anladığınızı ve kabul ettiğinizi gösterin.

- * Duyguları ifade etme konusunda ona örnek olun. Siz de duygularınızı açık bir şekilde ifade edin.
- * Duyarlı olduğu konularda (çevre sorunları, hayvan hakları, savaşlar, evsizler vb.) bir şeyler yapmasına destek olun. Onu endişe ettiği konularda çözüm üretmesi için yönlendirin.

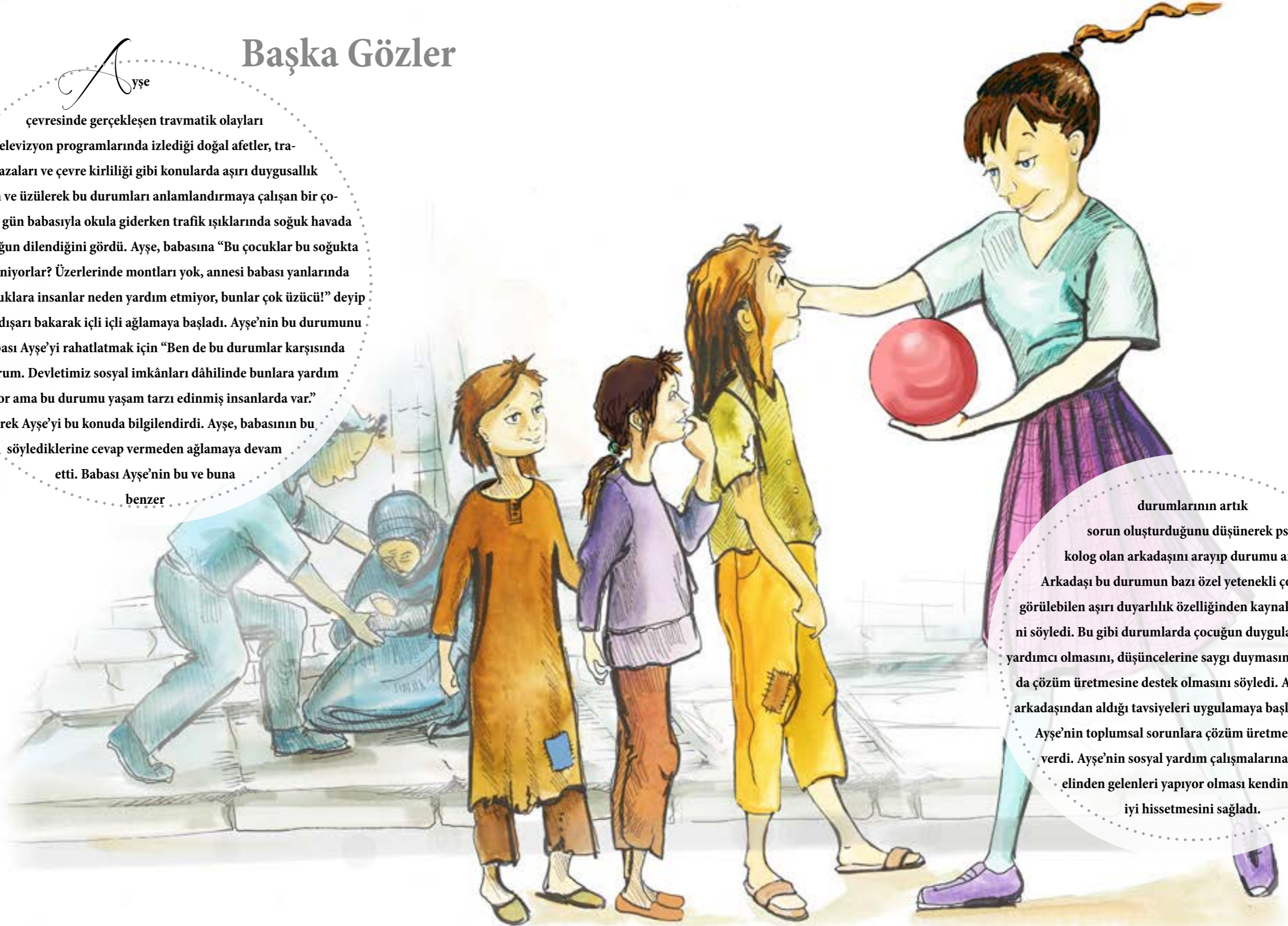

Başka Gözler

Ayşe

çevresinde gerçekleşen travmatik olayları televizyon programlarında izlediği doğal afetler, trafik kazaları ve çevre kirliliği gibi konularda aşırı duygusallık gösteren ve üzülmeye bu durumları anlamlandırmaya çalışan bir çocuktur. Bir gün babasıyla okula giderken trafik ışıklarında soğuk havada birkaç çocuğun dilendiğini gördü. Ayşe, babasına “Bu çocuklar bu soğukta neden dileniyorlar? Üzerlerinde montları yok, annesi babası yanlarında değil, bu çocuklara insanlar neden yardım etmiyor, bunlar çok üzücü!” deyip pencereden dışarı bakarak içli içli ağlamaya başladı. Ayşe’nin bu durumunu gören babası Ayşe’yi rahatlatmak için “Ben de bu durumlar karşısında üzülmüyorum. Devletimiz sosyal imkânları dâhilinde bunlara yardım ediyor ama bu durumu yaşam tarzı edinmiş insanlarda var.” diyerek Ayşe’yi bu konuda bilgilendirdi. Ayşe, babasının bu söylediklerine cevap vermeden ağlamaya devam etti. Babası Ayşe’nin bu ve buna benzer

30

durumlarının artık sorun oluşturduğunu düşünerek psikolog olan arkadaşını arayıp durumu anlatı.. Arkadaşı bu durumun bazı özel yetenekli çocuklarda görülebilen aşırı duyarlılık özelliğinden kaynaklanabileceğini söyledi. Bu gibi durumlarda çocuğun duygularını açmasına yardımcı olmasını, düşüncelerine saygı duymasını ve bu konularda çözüm üretmesine destek olmasını söyledi. Ayşe’nin babası arkadaşından aldığı tavsiyeleri uygulamaya başladı. Babasının Ayşe’nin toplumsal sorunlara çözüm üretmesine destek verdi. Ayşe’nin sosyal yardım çalışmalarına katılarak elinden gelenleri yapıyor olması kendini daha iyi hissetmesini sağladı.

31

4. Gelişimde Uyumsuzluk

Özel yetenekli çocukların farklı gelişimsel alanlardaki performansı çeşitlilik gösterebilir. Örneğin 4 yaşındaki bir çocuğun zihinsel kapasitesi 6 yaş düzeyinde iken duygusal gelişimi 4 yaş düzeyinde olabilir.

Uyumsuzluk yalnızca çocuğun gelişim alanları arasında değil, akranlarının gelişimi ile kendisinin gelişimi arasında da görülebilir.

Ortaya Çıkabilecek Sorunlar:

Gelişim alanları arasındaki bu uyumsuzluk çocuğun ve çevresinin yüksek ya da düşük beklentiye girmesine yol açabilir. Çocuk bu beklentileri karşılayamadığı zaman kendini yetersiz hissederek hayal kırıklığı ve stres yaşayabilir.

Küçük yaşlarda dil gelişimi zihinsel hızına yetişemediği zaman çocuğun konuşmasının akıcılığı bozulabilir.

Küçük kas gelişimi zihinsel hızına yetişemediği zaman, hayalindeki tasarımı kâğıda aktaramadığı için sinirlenebilir.

Çocuk kendi değerini yapabildikleri üzerinden değil, yapamadıkları üzerinden oluşturduğu için bu durum düşük benlik saygısına yol açabilir.

Akranlarıyla uyumlu gelişim göstermeyen çocuk kendisini bir gruba ait hissedememektedir.

Ne Yapmalı?

- * Çocuğun uyumsuz gelişiminin farkında olup beklentilerinizi gerçekçi düzeyde tutun.
- * Çocuğunuzun davranışlarının yaşına uygun olmasına fırsat verin.
- * Çocuğunuzun yaşından ileri performans gösterdiği alanlarda normaleştirmeye çalışmayın.
- * Diğer alanlara göre daha geride kalmış olan gelişim alanlarını destekleyecek fırsatlar yaratın.

5. Motivasyon

Özel yetenekli çocukların ilgi duydukları alanlarda öğrenme coşkuları ve motivasyonları yüksektir. Bu alanlarda bağımsız çalışıp verimli olabilirler. Ancak okul hayatında akranlarının hızına uymaya zorlandıkları, öğrenme ihtiyaçlarını gideremedikleri ve yavaş ilerlemek zorunda kaldıkları zaman gitgide motivasyonları düşmektedir. İlgi duydukları alanlarda kendi başlarına çalışırken motivasyonları yüksekken okul hayatında düşük motivasyonla akademik başarısızlık yaşayabilmektedirler.

Ortaya Çıkabilecek Sorunlar:

İlgi ve yetenek alanında düşük motivasyon gösteren çocuklar yeteneklerini geliştiremez ve mutsuz olurlar.

Doğru motivasyon kaynaklarıyla desteklenmeyen çocukların kariyer gelişimi ve gelecek beklentileri düşük olabilir.

Yaşamsal motivasyonları düşük olan çocuklarda sosyal etkileşim sorunları ortaya çıkabilir.

Verimli ders çalışma alışkanlığı edinememiş özel yetenekli çocuklar özgüvenlerini kaybederek motivasyon düşüklüğü yaşayabilirler.

Mükemmeliyetçilik nedeniyle hedefleri abartan özel yetenekli çocuk başarısızlık kaygısı ile motivasyonunu düşürebilir.

Ailenin beklentisinin yüksek olması çocuğa başarıya ulaşması konusunda baskı oluşturarak çocuğun motivasyonunu düşürebilir.

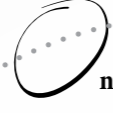

Ne Yapmalı?

- * *Motivasyonu artırmaya çocuğunuzun ilgi gösterdiği alanları destekleyerek başlayın.*
- * *Çocuğunuzun motive etmek amacıyla onunla çatışıp güç savaşına girmeyin.*
- * *Çocuğunuz ile olumlu ve destekleyici bir ilişki kurun.*
- * *Gerçekçi hedefler koyun, hedefe ulaşmak için aşamalandırın, çabalarını takdir edin.*
- * *Çocuklarınızla yapacağınız aktivitelerle, etkinliklerle (gezi, deney vb.) ilgi alanlarını keşfederek çocuğunuzun içsel motivasyonunu arttırın.*
- * *İlgi alanlarında ortaya koydukları becerilerden sonra sözel pekiştireçler (aferin, tebrikler, helal olsun) kullanarak çocuğunuzun motivasyonunu arttırın.*
- * *Çocuğunuzun sonuca değil sürece odaklanarak yaptığı işten keyif almasını sağlayın.*
- * *Çocuğunuzla ortak aktivitelere katılın.*
- * *“Evet ama...” demekten kaçının.*
- * *İyi yaptığı, tutkuyla ve başarıyla yaptığı bir alanı keşfedin ve motive olduğu bir ortam ya da kişi bulun.*

Annemin Akli

n yaındaki Ahmet

okuldan geldiğinde annesinin hazırladığı peynirli tostu yemek için mutfağa yöneldi. Fakat bugün bir gariplik vardı. Çünkü Ahmet genelde okul dönüşü daha neşeli bir şekilde şarkılar söyleyerek yemek masasına oturdu. Mutlaka küçük kardeşi Oğuz'la şakalaşırdu. Bugün tostunu da çok büyük bir istekle yemiyordu, sadece sütünden birkaç yudum içiyordu. Bu durumu fark eden annesi Gönül:

-Ahmet neden tostunu yemiyorsun, pek aç değilsin sanırım?

-Canım bir şey yemek istemiyor.

-Ahmetçğim ne oldu?

-Anne ben neden diğer arkadaşlarım kadar başarılı değilim?

Sınıftaki Yusuf var ya hani BİLSEM'e de beraber gittiğimiz...

İşte o, derste benden daha çok konuşuyor, sınıftakiler de teneffüste hep onunla oynamak istiyor.

Öğretmen de derste

sorulara

önce onun cevap vermesine

izin veriyor.

-Yusuf 'tan geride kaldığını görmeye üzülüyorsun.

-Sanırım

-O hâlde düşünelim, senin de ondan daha iyi yaptığın neler var.

-Deney! Deney çalışmalarını da sınıfta ben yapıyorum.

-Evet güzel oğlum, sen de bu konuda başarılısın; herkesin birbirinden farklı yetenekleri vardır.

-Anne ,tost çok güzel olmuş. Ben yarın okula bir deney daha götürsem olur mu?

-Afiyet olsun.. Elbette olur ama öğretmenine de soralım.

Ahmet annesinin bu desteği sayesinde ertesi gün sınıfında hem deneyini yaptı hem de tüm arkadaşlarına kendisinin bilime ve icatlar yapmaya ne kadar istekli olduğunu bir kez daha göstermiş oldu. Ahmet derslere de sevak katılmaya başladı.

6. Aşırı Soru Sorma ve Merak Duygusu

Özel yetenekli çocukların çeşitli konular hakkında daha detaylı bilgi edinmek için çokça sorular sorduğu bilinmektedir.

- Merak duygusu motivasyonu artırır ve bireyi yeni şeyler öğrenmeye teşvik eder.
- Merak eden bir zihin kendini geliştirebilir.
- Merak eden çocuklar daha hızlı öğrenir.
- Merak duygusu özel yetenekli bireylerin yaratıcılıklarını destekleyen en önemli unsurlardan biridir.
- Yaratıcı bireyler sorunlara daha kestirme ve etkili çözümler bulabilir, çevresel koşullara daha iyi uyum sağlayabilir ve değişimlere açık olur.

Ortaya Çıkabilecek Sorunlar:

Özel yetenekli çocukların çok fazla soru sormaları kendileri için problemlerin ortaya çıkmasına sebep olabilir. Örneğin aile çocuğun sorularına cevap vermeme ve geçiştirme ya da onları azarlama yoluna giderse özel yetenekli çocukların merak duyguları istemedenden de olsa anne babalar tarafından köreltilir.

Ne Yapmalı?

- * *Özel yeteneklilerin merak duygularının ve yaratıcılıklarının gelişmesi için onlara soru sorma imkânları tanıyın.*
- * *Cevap veremediğiniz konularda çocukla birlikte araştırma yoluna gidin.*
- * *Onlara farklı nesnelere, araçları tanıyın ve yorum yapabilecekleri durumlar oluşturun.*
- * *Çocukların fikirleri ile alay etmek, düşüncelerine değer vermemek, duygularını kabul etmemek, onları eleştirmek, ayıplamak onların merak duygularını köreltir.*
- * *Merak duygusunu köreltmeyi, zihninde yeni sorular oluşmasını sağlayın.*

7. Eleştirel Düşünme

Eleştirel düşünme, olayların inceleme ve değerlendirme süreçlerinde görüşleri analiz ederek çıkarımda bulunma becerisidir. Eleştirel düşünen birey bağımsız ve adil düşünür, farklı fikirlere açıktır, alternatifleri bulmaya çalışır, duygu ve düşüncelerini iyi analiz eder.

Özel yetenekli çocuklar bilgiye sahip olma ve bilgiyi işleme konusunda akranlarından daha iyidirler ve eleştirel düşünmeye yatkındırlar. Özel yetenekli çocukların eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesi; çocuğun güvenilir kaynakları kullanmasını, sorular sormasını, problem çözme süreçlerini ve doğru kararlar almasını etkiler. Eleştirel düşünme, bilimin gelişmesi ve üretilmesi için gerekli olan temel becerilerdendir.

Eleştirel düşünmeyi engelleyen faktörler (Nosich, 2012):

- Bireyin düşünme sürecinde kendi değer ve duygularının etkisinde kalması
- Gerçeği tüm yönleriyle araştırıp bilgi sahibi olmaması
- Doğru ya da yanlış bilgileri ayırt etmemesi
- Aklına ilk geldiği gibi yorumlaması

Ortaya Çıkabilecek Sorunlar:

Özel yetenekli çocuğun çoğunlukla eleştirel düşünmesi ve farklı fikirlerini paylaşmak istemesi çevresindekiler tarafından ukalalık, kendini beğenmişlik olarak algılanabilmektedir. Bunun sonucunda arkadaşları tarafından dışlanabilir ve motivasyonu düşebilir veya uyum sağlamak adına eleştirel düşünmeyi bırakabilir, fikirlerini ifade etmekten kaçınır ya da benlik algısı olumsuz yönde etkilenebilir.

Ne Yapmalı?

- * *Bu konuda sorun yaşasa da çocuğunuzu düşüncelerini söylemeye teşvik edin ve doğru ifade etme becerilerini öğretin.*
- * *Güvenilir bilgi kaynaklarına ulaşma yöntemlerini öğretin.*
- * *Olayların neden ve sonuçları üzerine çocukla konuşmalar yapın.*

Eleştirel Düşünme olumsuz bir kavram değildir!

Erdem; müdürün odasında kendini buldu. Saygısızlıktan, ukalalıktan, ders akışını bozmaktan, arkadaşlarının aşağılanması bahsedilmekteydi. Bu konuşmaların neden yapıldığını anlamlandıramadı. Birden müdür "Söyle bakalım Erdem, öğretmenin konuyu anlatırken neden sürekli dersi bölüyorsun, itiraz ediyorsun, arkadaşlarının söyledikleriyle alay ediyorsun?" diye sordu. Erdem "Ben kimseyle alay etmedim, öğretmenime de saygısızlık yapmadım. Öğretmenim bakterilerle ilgili konuyu anlatırken ben de bilim dergisinden okuduğum bir şeyi söyledim. Öğretmenim yanlış biliyor. Arkadaşlarım da bir şeyin doğru

Uçuşan Düşünceler

olup olmadığını bilmeden yorum yaptılar. İnsanlar hep düşünmeden mantıksız mantıksız konuşuyor. Ben de onlara bildiklerimi söylüyorum. Bana kızıyorlar, sus artık diyorlar." Müdür bu durumu okul rehberlik öğretmeniyle paylaştı. Rehberlik öğretmeni öncelikle sınıf öğretmeniyle konuştu. Sonrada Erdem ile görüşme yaptı. Sınıf içi etkinliklerde eleştirel düşünme ve bilginin doğru davranış ile paylaşımına dair sınıf içi çalışmalar yapılması kararlaştırıldı.

8. Yaratıcılık

Yaşlılarından daha kolay ve çabuk öğrenen, meraklı, çok soru soran ve ilgi alanları son derece geniş olan özel yetenekli çocuklarda yaratıcılığın görülme olasılığı yüksektir.

Özel yetenekli çocukların hayal etmekten, yeni şeyler icat etmekten, problemlere farklı çözüm yolları bulmaktan zevk aldıkları görülmektedir (Smutny, 1998). Bu yüzden başkaları tarafından farklı ve sıra dışı olarak görülebilir, fikirleri yadırganabilir.

Yaratıcılığı destekleyen bir diğer unsur da oyunlarla zenginleştirilmiş öğrenme ortamıdır. Oyun, çocukların yaratıcılık kapasitesini geliştiren, öğrenme ve öğrendiklerini davranışa dönüştürme sürecini destekleyen önemli bir etkidir.

Ne Yapmalı?

- * Farklı ve sıra dışı düşünen çocukları eleştirmeyin, onlarla dalga geçmeyin.
- * Çocuklar baskı hissetmedikleri zaman yanlış yapmaktan korkmazlar. Böylece denemek için cesarete, yaratıcılıklarını geliştirmek için ise daha fazla enerji ve motivasyona sahip olurlar.
- * Anne ve babalar, çocuklarınızın başarılı, üretken ve yaratıcı olmaları için hayallerinin bir gün gerçek olabileceğine inanın.
- * Çocuklarda bağımsızlık duygusunun gelişmesi için çocukların karar verme süreçlerinde özgür ancak kontrollü tutum geliştirin.
- * Çocuğun merak duygusu uyarılmalı, çocuğun yaratıcılığını destekleyici “Daha farklı nasıl yapılabilir?”, “Başka nasıl özellikler eklenebilir?” gibi ifadeler kullanın.
- * Yaratıcılık için gerekli olan eleştirel düşünme becerisini destekleyin.

ÖZEL YETENEKLİ BİREYLERDE YAŞANTISAL ZORLUKLAR

C. ÖZEL YETENEKLİ BİREYLERDE YAŞANTISAL ZORLUKLAR

Genellikle toplumda özel yetenekli olmanın olumlu yönleri göz önünde bulundurulurken özel yeteneklilerin karşılaştığı güçlükler toplum tarafından göz ardı edilebilir. Onları başarıya taşıyacak, geliştirilebilecek özellikleri desteklenmediğinde ya da bu çocuklar anlamadığında istenmeyen davranışlar ortaya çıkabilir.

Demirbağ (2016) bu durumları şöyle sıralamıştır:

- Yaştlarına göre çabuk öğrendikleri için sınıf ortamında sıkılabilirler, öğretmenleri tarafından sınıf düzenini bozdukları gerekçesiyle şikâyet edilebilirler.
- Özellikle ilkököl döneminde çok çaba sarfetmeden başarı elde edebilirler ancak bu onların ders çalışma alışkanlığı kazanmalarını engelleyeceğinden ilerleyen yıllarda başarı konusunda sıkıntı yaşayabilirler.
- Gelişmiş mizah anlayışları yaştları arasında sorun yaratabilir, yaştlarının anlayamayacağı esprileri nedeniyle grupta dışlanabilirler.
- Zengin kelime hazinesi nedeniyle kullandığı kelimelerin yaştlarınca anlamaması yalnız kalmalarına sebep olabilir.
- Aşırı duyarlılıkları çeşitli kaygı ve korkular geliştirmelerine neden olabilir, kolayca incinebilirler.
- Mükemmeliyetçilik duygularıyla ortaya çıkan yüksek beklentiler nedeniyle çocuklar kimi zaman özgüvenlerini yitirebilirler, kendilerini yıpratırlar.

- “Özel yetenekli” tanısı nedeni ile aile ve öğretmenlerinin üst düzeydeki beklentileri ve çocuğa hata yapma şansı tanınmaması çocukta psikolojik problemler (düşük özgüven, depresyon, içe kapanma vb.) yaratabilir.
- Sürekli sorgulama içerisinde oldukları için sınıfta öğretmenleriyle, evde aileyle çatışma yaşayabilir ve asi olarak değerlendirilebilirler.

1. Akran İlişkileri ve İletişim Becerileri

Akranları içerisinde kabul görmek çocukların benlik saygısı için oldukça önemlidir. Ancak özel yetenekli çocuklar arkadaş ilişkileri konusunda zaman zaman problemler yaşayabilmektedirler. İleri düzeydeki zihinsel gelişimleri nedeniyle genellikle kendinden daha büyük çocuklarla ya da yetişkinlerle iletişim kurma eğilimindedirler. Zihinsel performanslarının üst düzey olması sonucu elde ettikleri başarılar akranları tarafından kıskanılmasına, lakaplar takılmasına ve dışlanmasına sebep olabilir. Bazen de öğretmenlerinin bu çocuklara karşı farklı tutumu diğer arkadaşlarında kıskançlığa ve beraberinde olumsuz davranışlara neden olabilir. Bu durumda özel yetenekli çocuklar akranlarınca kabul görmek için farklılıklarını saklamaya çalışır, becerilerini sergilemekten çekinir, kendilerini geri çekme davranışları gösterebilirler.

Özel yetenekli çocukların akran ilişkilerini olumsuz yönde etkileyen bir diğer özellikleri de ısrarcı davranışlarıdır. Bu durum çevreleri tarafından inatçılık olarak yanlış algılanabilir. İsrar ettikleri konular hakkında derin bilgiye sahiptirler. Bu çocuklar arkadaşlarıyla, ailesiyle ve öğretmenleriyle çatışmalar

yaşayabilirler ama fikirlerini savunmaktan asla geri adım atmazlar. Merak ettikleri bir araştırma veya tasarladıkları bir proje varsa başarısız olsalar dahi tekrar tekrar denemekten vazgeçmezler.

Özel yetenekli çocukların iletişim becerileri genellikle yüksektir. Buna rağmen hata yapmaktan çekinme, yüksek özgüven, benmerkezcilik, kendini farklı ve üstün görme, akranları tarafından anlaşılmama gibi sebeplerle iletişim problemleri de yaşayabilmektedir. Bu durumlarda ebeveyn ve öğretmenlerinin, özel yetenekli çocuğun iletişim sorununun altında yatan sebepleri tespit edip etkin bir şekilde müdahale etmesi gerekli ve önemlidir.

Aileyle kurduğu iletişim çocuğun akranlarıyla kuracağı ilişkiye de örnek olacaktır.

Çözüm Sende

Recai; 3. sınıfa giden, ders başarısı oldukça iyi, sınıf içi etkinliklere aktif olarak katılan, yardımsever, paylaşımcı bir çocuktur.. Öğretmeni zaman zaman onu farklı çalışmalara yönlendirmekte ve güzel sonuçlar elde etmektedir. Recai yaşadığı her şeyi genellikle ailesiyle paylaşırdı.

O gün okul çıkışı babası almaya geldiğinde Recai'de bir problem olduğunu fark etti. Eve çantasını bıraktıktan sonra babası kısa bir gezinti önerdi. Yürüyüşe çıktıklarında babası o gün neler yaptığını, iş ortamında canını sıkıran bir olayı, bu konuda neler hissettiğini anlattı. Recai'ye onun gününün nasıl geçtiğini sordu. Bir süre sessiz kalan Recai "Baba ben derslerde sürekli parmak kaldırdığım için arkadaşlarım bana gıcık oldu, benimle dalga geçtiler.

Bugün çok sinirlendim, bağırdım. Artık parmak kaldırmayacağım, ders de çalışmayacağım." dedi. Babası "Çok öfkelenmişsin, üzülmüşsün." dedi. Recai kafasını salladı. Babası "Sana biraz önce anlattığım gibi ben de bugün sinirlenmiştim. Peki bu konuda ne yapmayı düşünüyorsun?" diye sordu. Recai düşündü ve "Onlara çok kızgınım. Belki bu konuda konuşurum ya da şikâyet ederim." dedi. Babası "Öğretmeninle konuşmayı deneyebilirsin. Öğretmenin eşliğinde arkadaşlarınla konuşabilirsin. Onlara, uaptıkları davranışın seni incittiğini anlatabilirsin.

Ne Yapmalı?

- * Etkili iletişim becerilerini kullanmada model olun. Yazılı notlar bırakın (Beslenme kutusuna “Seni seviyorum.” yazan bir not bırakmak gibi).
- * İletişim kurarken olabildiğince çocuğunuzun göz hizasına gelecek şekilde konuşun.
- * Özel zamanlar oluşturun (baba kız günü, aile günü gibi beraber zaman geçirin, sevdiği oyunu beraber oynayın.).
- * Yapmasını istemediğiniz şeylerin nedenlerini açıklayın.
- * Eğer dinlemek için vaktiniz yoksa bu konuşmayı onu dinleyebileceğiniz bir zamana ertelemek istediğinizi belirtin ve mutlaka o zamanda dinleyin (Örneğin “Mutfakta işim bittikten sonra sizi dinleyeceğim.” dediğinizde de mutlaka sözünüzde durun.).
- * Çocuğunuzun çözebileceği problemleri onun adına çözmeyin (Örneğin arkadaşlarıyla yaşadığı problemleri kendisinin çözmesine teşvik edin).
- * Yargılamadan, suçlamadan dinleyin, genelleme yapmayın (Odasını zamanında toplamadığı için “Sen zaten hep böylesin, dağınıksın.” demek gibi).
- * Emir verme, gözdağı verme, nutuk çekme, alay etme gibi iletişim engellerini kullanmayın. (Çocuğın bir olaydan sinirlenerek kapıyı çarpması üzerine “Kapıyı çarpma, düzgün davran.” gibi ifadeler yerine “Çok sinirlenmişsin.” gibi ona yansıtıcı tepkiler vererek duygularını fark etmesine ve ifade etmesine yardım edin.)

- * Nasihat vermeyin (Anlattığı bir olay üzerine kabul edici konuşma sergileyin: “Sen de öyle yapmasaydın, bunda üzülecek ne var?” yerine “ Bu olay seni üzmüş, kendini mutsuz hissediyorsun.” gibi tepkiler vererek çocuğın anlaşıldığını hissettirin).
- * Arkadaşlarıyla kıyaslamayın.

Benimle konuşun
ve
beni dinleyin.

Ritim Arkadaşlığı

*B*eşinci sınıf öğrencisi Zelal

evde çok neşeli, kendini ifade eden, kararlı, dışa

dönük, esprili bir çocuktur fakat okulda ve akranları arasında

içe kapanık, sessiz, her şeyi kabul eden ve kendini ifade edemeyen biridir.

Akranlarıyla anlaşamamakta, kendinden büyük kişilerle iletişim kurmak istemek-

tedir. Okuldaki problemleri fark eden annesi Zelal'le bu konuyu konuşur.

Annesi Zelal'e "Neden sınıftakilerle arkadaşlık kurmuyorsun, biraz vakit geçirmiyorsun?"

der. Zelal "Sınıftakilerle konuşmayı sevmiyorum, beni anlamıyorlar. İzlediğim belgeseli

anlattığımda beni kimse dinlemiyor. Onun için de onlarla zaman geçirmekten hoşlanmıyorum

ama beni anlayan ve konuşurken aynı şeyleri düşündüğüm arkadaşlarımla zaman geçirmeyi

ve eğlenmeyi seviyorum. Sınıfta da böyle biri yok, ben de tenffüslerde Nur ablanın yanına

gidiyorum." der. Annesi "Okulda kendini yalnız hissediyor olmalısın." der ve Zelal'in söy-

lediklerini düşünür. Zelal'i bir şeyler paylaşabileceği çocuklarla bir araya getirmek

amacıyla spor, jimnastik, tiyatro veya bir enstrüman kursu gibi etkinlikleri

araştırıp Zelal'in ortak ilgilere sahip farklı arkadaş ortamlarına

katılmasını sağlar.

2. Beklenmeyen Düşük Başarı

Özel yetenekli çocukların başarısız olmaları şaşırtıcı bir durum olarak görülmekte ve kabul edilmemektedir (Çağlar, 2004). Çünkü özel yeteneğin her engeli aşabileceği ve kesinlikle başarıya ulaşacağı düşüncesi hâkimdir.

Reis'e (2004) göre düşük başarının bazı sebepleri şunlardır:

- Okul devamsızlığı
- Ödev yapmama
- Zayıf düzenleme becerileri
- Dikkatsizlik
- Zararlı arkadaşlıklar ve davranışlar
- Motivasyon eksikliği
- Düşük benlik saygısı
- Aile problemleri

Bu davranışlar, öğrencilerin özel yeteneklerini değerlendirmelerini engellemekte ve akademik başarısızlığa sebep olmaktadır.

Bana karşı
anlayışlı olun.

Ne Yapmalı?

Beklenmeyen düşük başarılar için ailelere öneriler şu şekilde sıralanabilir.

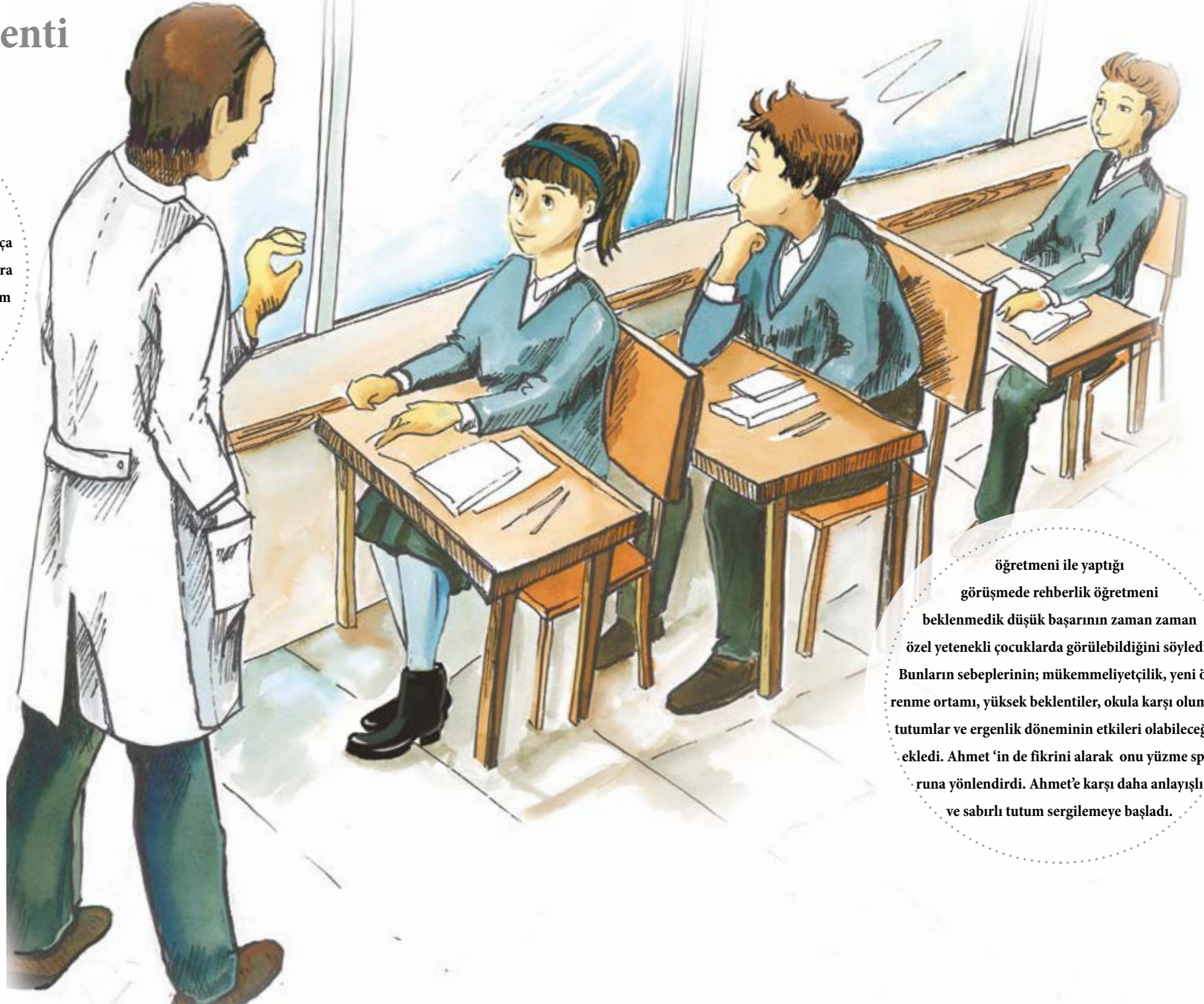
- * *Çocuğunuz için ulaşılabilir hedefler koyun.*
- * *Bazı konularda başarısızlık yaşasa da başarılı olabileceği inancını destekleyin.*
- * *Evde merak uyandırıcı bir ortam sağlayın.*
- * *Okulda ve evde çocukların yaptığı aktivitelerle ilgilenin, destekleyin, katkı sağlayın.*
- * *Başarı konusunda kardeşleri ve arkadaşları ile kıyaslama yapmayın.*
- * *Çocuğunuzun ilgili olduğu alanda fikir üretmesini destekleyin.*

Özel yetenekli bireylerin her alanda başarılı olamayacakları bilinmelidir.

Yüksek Beklenti

Ahmet ortaöğretim yerleştirme sınavında yüksek başarı elde ederek iyi bir fen lisesine yerleşmişti. Ahmet aynı zamanda bilim ve sanat merkezi öğrencisiydi. Ortaokulda akademik başarısı oldukça yüksek olan Ahmet'in fen lisesine başladıktan sonra başarısı beklenmedik şekilde düşmüştür. Bu durum Ahmet'in moralinin bozulmasına ve motivasyonunun düşmesine sebep olmuştur. Ahmet'in derslerindeki bu düşüşe anlam veremeyen ailesi, Ahmet'in BİLSEM rehberlik

öğretmeni ile yaptığı görüşmede rehberlik öğretmeni beklenmedik düşük başarının zaman zaman özel yetenekli çocuklarda görülebildiğini söyledi. Bunların sebeplerinin; mükemmeliyetçilik, yeni öğrenme ortamı, yüksek beklentiler, okula karşı olumsuz tutumlar ve ergenlik döneminin etkileri olabileceğini ekledi. Ahmet'in de fikrini alarak onu yüzme sporuna yönlendirdi. Ahmet'e karşı daha anlayışlı ve sabırlı tutum sergilemeye başladı.

3. İnternet ve Teknoloji Bağımlılığı

Özel yetenekliler özellikle sevdikleri alanda yüksek düzeyde motivasyona sahiptirler. Eğer bilgisayar oyunları ve internet ortamı onları mutlu ederse ilgileri normalden yüksek düzeyde olabilir, bu durum çocuğun bağımlılık riskini artırabilir.

İnternet bağımlılığının tespitinde yalnızca İnternet'te geçirilen vakit değil İnternet'in hangi amaçla kullanıldığı da önemlidir (Bayraktutan'dan aktaran Tetik 2015).

Özel yetenekli çocukların diğer çocuklara göre bilgisayar ve İnternet'e karşı daha yatkın oldukları söylenebilir. Bu bağlamda bilgisayar oyunları ve sanal dünyaya karşı bağlanma risklerinin de diğer çocuklara oranla daha yüksek olduğu düşünülebilir.

Ne Yapmalı?

- * Öncelikle çocuklara teknolojinin doğru kullanımı anlatın ve ev ortamlarında teknoloji model olacak şekilde bilinçli kullanın.
- * Çocuklar sağlıklı iletişim kuracakları öğretmenlerle sanat, kültür, edebiyat ve spor aktivitelerine (drama, yazma, resim, heykel, enstrüman çalma, koro, futbol, tenis, yüzme vb.) yönlendirin .
- * Teknoloji bağımlılığı şüphesi var ise mutlaka bir uzmandan yardım alın.
- * Şiddet içeren oyunları kesinlikle oynatmayın.
- * Çocuğun zihinsel becerilerini geliştirecek zeka, hafıza ve strateji oyunları oynatın, yazılım geliştirme programları hazırlamasına yönlendirin.
- * Bu oyunları tanımak ve çocuğunuzla birlikte zaman geçirmek için birlikte oynayın.
- * Güvenlik programları kullanın.
- * Teknolojik cihazları ortak kullanım alanlarında kullanmasını sağlayın.
- * Çocuğunuzun sosyal medya hesabı olmasına orta okuldan önce izin vermeyin.
- * Online oyunlar yerine internet ihtiyacı olmayan oyunlar tercih edin.

Soğuk Ekran

A

li sessiz, kendi hâlinde

bir öğrencidir. Ali'nin annesi Selma Hanım okul

başlayınca BİLSEM rehberlik servisine başvurur. Selma Hanım

“Ali yaz boyu sürekli bilgisayarda oyun oynadı ve bu duruma engel olama-

dık.” der. Rehber öğretmeni Ali'yi bu konuyla ilgili olarak görüşmeye alır. Yapılan

görüşmede Ali, “Bilgisayarda oyun oynarken kendimi buluyorum, bilgisayar ortamında konuşmak benim için daha kolay, herkesin dışarıda oynadığı oyunlar bana anlamsız geliyor.

Arkadaşlarımla bir şey yapılmaz, beni anlamıyorlar zaten. Bilgisayarda oyun oynarken kendimi mutlu hissediyorum ve kimsenin bu mutluluğuma engel olmasını istemiyorum.” der. Reh-

berlik öğretmeni Ali'nin günlük yaşamda kendini ifade edemediğini, arkadaşları tarafından anlaşılmadığını, dışlandığını ve en önemlisi mutsuz olduğunu tespit eder. Ali'nin kendini

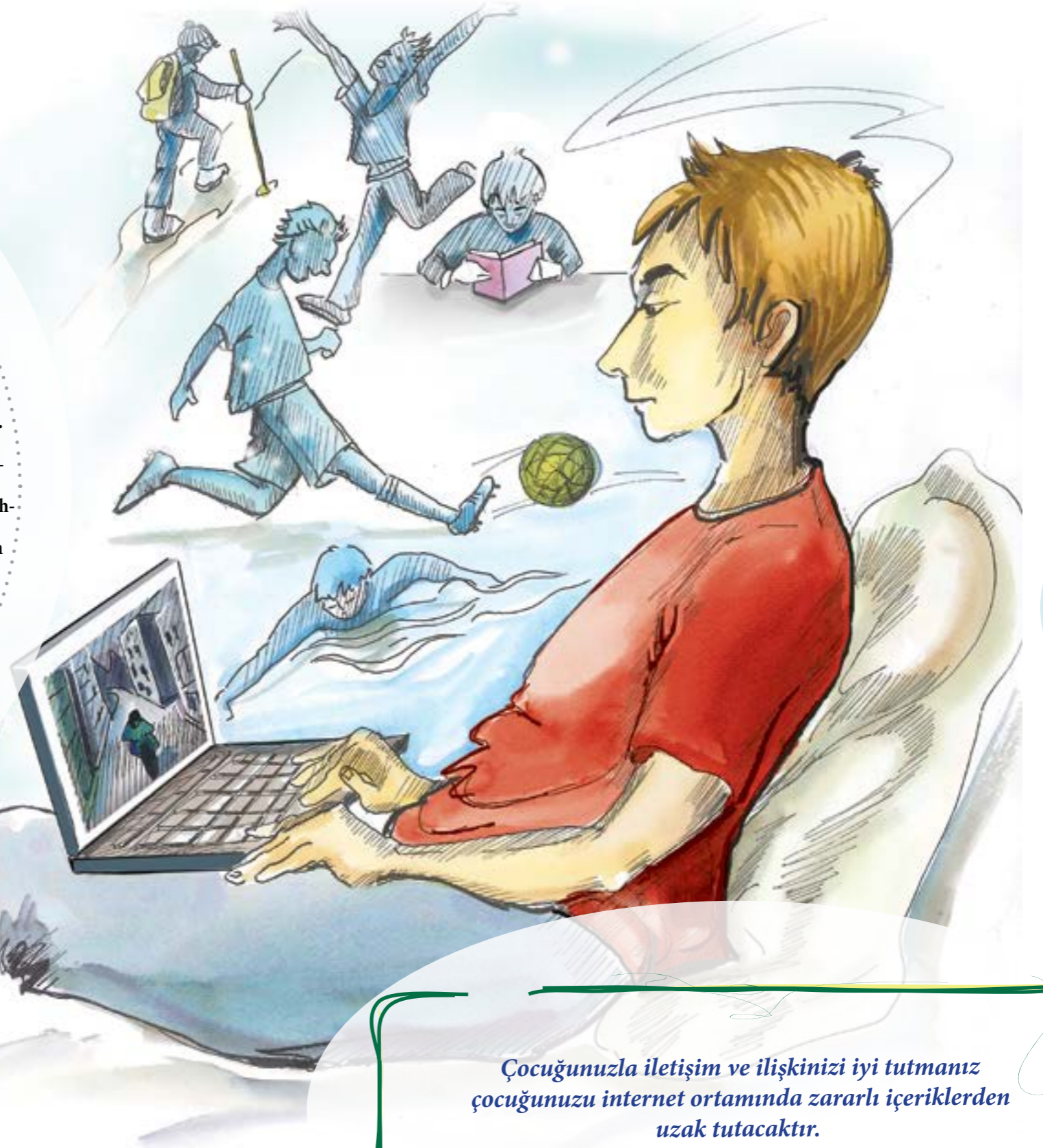
daha mutlu hissettiği bilgisayar oyunları yerine, kendisi için daha faydalı olabilecek

sosyal etkinliklere yönlendirilmesi ve aynı zamanda aile içindeki iletişimin

kuvvetlendirilmesi gerektiğini düşünür ve ailesiyle bu konuyu konuşur.

Aileye Ali'deki bu davranış değişikliği sürecinde zaman, sabır,

özveri, güven gerektiği hakkında bilgi verir.

Çocuğunuzla iletişim ve ilişkinizi iyi tutmanız çocuğunuzun internet ortamında zararlı içeriklerden uzak tutacaktır.

4. Depresyon

Özel yetenekli çocuklar da kaygı ve depresyon yaşayabilmektedirler. Yaşıtlarından farklı olarak özel yeteneklilerin kaygı ve depresyon yaşamasını tetikleyen nedenler bulunmaktadır:

- İleri düzeyde olan zihinsel gelişimleri nedeniyle paylaştıkları farklı fikirlerin, kullandıkları kelimelerin yaşıtlarınca anlaşılmadığını fark etmeleri neticesinde yalnızlık hissi yaşamaları
- Hassas yapılarından dolayı insan ilişkilerindeki çabuk kırılabilirlik
- Olaylara derinlemesine, farklı bakış açılarıyla yaklaşmaları ve bunun çevre tarafından anlaşılması
- Zihinsel gelişimlerine uygun olmayan eğitimin neden olduğu kaygı
- Eş zamanlı olmayan gelişimleri (Örneğin ahlaki gelişimi ileride olan çocuk bu değerleri sorgularken duygusal olgunluğu bunu kaldıracak seviyede olmayabilir.)
- Kendisine ve çevreye dönük mükemmeliyetçilik duygusu ve bu duygunun tatmin edilememesi
- Aşırı duyarlılıkları nedeniyle gelecek ve dünya hakkındaki kaygıları

Çevrenin yüksek beklenti düzeyi ve bunu karşılayamama kaygısı çocuğu yalnızlığa ve depresyona itebilir.

Ne Yapmalı?

- * Özel yetenekli çocuğun yaşamış olduğu stresli durumlardan sonra kendisini toparlayabilme becerisi kaygı ve depresyonla baş etmede önemlidir. Kendini toparlayabilme becerisi ilk olarak ailede kazanılır bu konuda çocuğunuza model olun.
- * Kendisini toparlayabilme becerisi kazanması için yaşamış olduğu stres durumlarının, problemlerle karşılaşmasının ya da hayal kırıklıklarının bir felaket olmadığını ve deneyim olduğunu vurgulayın.
- * Çocuğunuzun var olan kişilik yapısının haricindeki farklı davranışlarına dikkat edin.
- * Çocuğunuzun farklı fikirlerini dinleyin.
- * Yetişkinlerin olduğu ortamlarda da onlara söz hakkı tanıyarak değer verildiği hissini yaşatın.
- * Ailede bazı şeylerde çocuğa da danışın, onların fikirlerini alın.
- * Çocuğunuza sabır ve saygıyla yaklaşın.
- * Mükemmeliyetçilik duygusu ile başa çıkmasında ona yardımcı olun.
- * Her zaman doğruyu ve en iyiyi yapmak zorunda olmadığı fikrini verin.
- * Özel yetenekliler için olumlu sosyal ilişkiler geliştirmek önemlidir, bu ilişkileri oluşturmak için fırsatlar yaratılmalıdır (kulüp faaliyetleri, yaz kampları, takım sporları vb.). Benzer ilgileri olan çocuklarla bir araya getirin.
- * Kaygı ve stres durumlarını gözlemlediğinizde verilen önerilere ve iletişime dikkat edin ancak ağır depresyon belirtileri görüyorsanız mutlaka bir uzmana başvurun.

B

etül 4. sınıf öğrenci-

siydi. Okuldan döndüğünde kendini

çok kötü hissediyordu. Sırt çantasını bir hı-

şımlla odanın ortasına fırlatıp kendini yatağına attı.

Boş gözlerle tavana bakıyordu. Betül, iki üç haftadır

sessizleşmiş ve tırnak yemeye başlamıştı. Sürekli “Yor-

gunum, uyumak istiyorum.” diyordu. Ödevlerini

yapmak istemiyordu. Annesi Betül’den ilk defa

“Ben başaramam.” cümlesini duymuş-

tu. Basit olaylara bile

Betül’ün Duyguları

sinirlenip ağlıyordu.

Betül’ün bu durumu annesini telaşlandırmaya

başlamıştı. Betül’ün üzgün olduğunu fark eden annesi sakin

bir ses tonuyla ne olduğunu sordu. Betül çok mutsuz olduğunu, içinden

hiçbir şey yapmak gelmediğini söyleyip ağlamaya başladı. Arkadaşlarının ken-

disini anlamadığını, çevresindeki herkesin sürekli ondan her konuda en iyi olmasını

beklediğini, bundan çok sıkıldığını ve artık diğer arkadaşları gibi olmak istediğini anlattı.

Annesine çok yorgun olduğunu, yalnız kalmak ve uyumak istediğini söyledi. Anne ve babası

akşam bu durumu konuştular. Ertesi gün Betül’ün sınıf öğretmeni ve rehberlik öğretmeniyle

görüşmeye karar verdiler. Sınıf öğretmeni Betül’ün eskisi gibi derslere katılmadığını, dalgın

olduğunu, teneffüslerde yalnız başına gezdiğini ve arkadaşlarıyla oyun oynamadığını söyledi.

Ailesi bunun üzerine okul rehberlik öğretmenine durumu anlatıp bu konuda neler

yapabileceklerini sordu. Rehberlik öğretmeni yaptığı görüşmelerle aldığı bilgiler ışığında,

ailesine Betül’e sabır ve anlayışla yaklaşmalarını ve çocuğun duygularını paylaşması için

destek olmaları gerektiğini, okul başarısı için baskı yapmamalarını ve çatışma oluş-

turacak tutum ve davranışlardan uzak durmalarını söyledi. Bu durumun daha

uzun sürmesi hâlinde Betül’ü bir çocuk psikiyatristine götürmeleri

gerektiği konusunda aileyi bilgilendirdi.

5. Öz Disiplin Geliştirme

Aile tutumları çocuklarda disiplin yapısını etkiler. Örneğin korumacı aileler çocukların sorumluluğundaki işleri kendileri yaptıkları için çocuğun öz saygısını düşürebilir ve kendini yönetme becerilerini zayıflatabilir. Otoriter aileler tüm kural ve kararları kendileri aldıkları ve ödül cezayı kullandıkları için çocuğun karar verme becerilerini zayıflatabilir, çocuk sadece otoritenin olduğu yerde disiplinli davranır. Demokratik aile tutumu sergilenmesi çocuğun belli sınırlar içerisinde kendini özgürce ifade etmesine yardımcı olacağından öz saygısını artırır, öz disiplin geliştirmesini sağlar.

Disiplin sorunlarının ortaya çıkmasını etkileyen nedenler; dikkat çekme isteği, güç isteği, kıskançlık, misilleme, cesaretsizlik, öz güven eksikliği, tutarsız aile tutumları, olumsuz davranışı kapatma isteği olabilir.

Ne Yapmalı?

- * *Çocuğun neyi yanlış yaptığını söylemek yerine ne yapması gerektiğini söyleyin (Masayı pastel kalemle boyamaya çalışan çocuğa “Orayı boyama kirletiyorsun.” demek yerine “Masa boyamak için uygun değil, gel boyama kitaplarını kullanalım.”).*
- * *Disiplinsiz davranışın ortaya çıkma anından önce fark edip doğru olan davranışa yönlendirin (Çocuğun ceketini koltuğa atacağını fark eden anne “Ceketini asman çok güzel.” Diyebilir, ilk seferde olumlu tepki vermese de bunu aklında tutacaktır.)*

- Aile içerisinde tüm bireyleri kapsayacak şekilde kurallar koyun.
- Çocuğun gelişimini olumsuz etkileyecek konularda sınırlar koyun.
- Çocukla güç ve otorite savaşına girmeyin.
- Kişiliğine değil davranışlarına odaklanın.
- Çocuğu ilgilendiren kuralları oluştururken bir aile toplantısı düzenleyip çocuğun da fikirlerini almak çocuğun kuralları sahiplenmesini sağlar.

6. İki Kere Farklı Birey

İki kere farklı terimi, özel zihinsel işleme (örn: asperger sendromu, özel öğrenme güçlüğü, dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu, duyuşsal entegrasyon sorunu, davranış sorunları gibi) sorunları olan fakat aynı zamanda son derece yüksek genel zihinsel potansiyeli olan çocukları tanımlamak için kullanılmaktadır (Gallagher,1988).

Özel yeteneklilikle birlikte görülemeyen tek özellik zihinsel engeldir, özel yetenekli birey diğer tüm özellikleri taşıyabilir.

Kurallarınızda
devamlı, kararlı,
tutarlı olun.

a. Özel Yetenekli Bireyler ve Asperger Sendromu:

Asperger sendromu, otizm gibi yaygın gelişimsel bozukluklardan biridir.

Asperger sendromu;

- İletişim kurmakta zorluk yaşama (hem akranlarıyla hem de kendinden büyük yaştakilerle)
- Bazı davranışları sıklıkla yapma (parmak şıklatma, el çırpma vb.)
- Göz teması kuramama gibi sözel olmayan iletişime ilişkin sorunlar yaşama
- Belli alanda yoğunlaşmış aşırı ilgi; örneğin günlük hayatta gerekli bilgileri öğrenmede sıkıntı yaşarken, birçok futbolcunun -ayakkabı numarasına varıncaya kadar- hayatını ezberleyebilir.

Hepimizin aynı olmasını beklemeyin.

b. Özel Yetenekliler ve Özel Öğrenme Güçlükleri (ÖÖG)

Özel öğrenme güçlüğü; bireyin okuma yazma, kendini ifade etme, matematik, organize olma, yön bulma gibi becerilerde yaşadığı güçlüklerdir. Öğrenme güçlüğü olan özel yetenekli bir çocuk, ileri bir okuma becerisine sahipken yazmada yetersiz kalabilir.

Çocuk yaşadığı bu güçlüklerin üstesinden gelmek için daha çok çaba sarf eder. Sınıf ortamında bu çocukların davranış sorunları görülebilir, kendilerine olan güvenleri zedelenip arkadaş ilişkileri bozulabilir ve kaygı yaşayabilirler.

Ne Yapmalı?

- * *Çocuğunuzun öğrenme güçlüğü olduğu alanı fark edin ve bu konuda bir uzmandan yardım alın.*
- * *Çocuğunuzun güçlü ve zayıf yönlerini belirleyin ve ona bu yönde destek olun.*
- * *Çocuğunuzun benlik saygısının gelişmesi için yetersizliklerinden çok yeteneklerine odaklanın.*
- * *Çocuğunuzun öğrenme yöntemini keşfedin.*

Yapamadığım şeyler için bana baskı yapmayın!

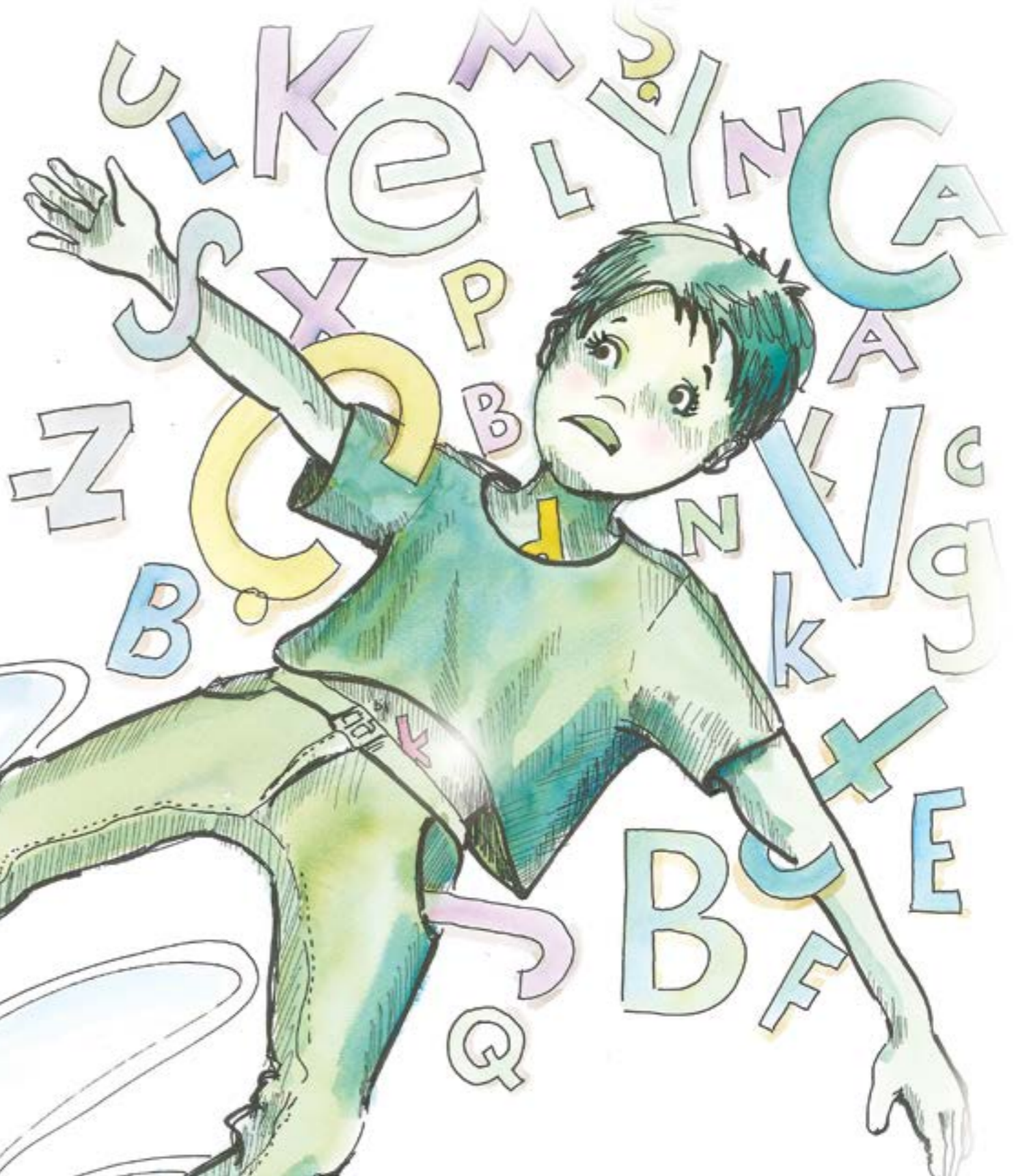

Yeteneğimi Keşfet

Emir 2. sınıf öğrencisiydi.

Okula gitmeyi seviyor ancak derslerde çok sıkılıyordu. Arkadaşları okumayı öğrenmişken Emir harflerle mücadele ediyordu, harfler ona havada uçuyormuş gibi geliyordu ancak bir türlü okumayı öğrenemiyordu. Emir bu duruma içten içe çok üzülüyor ve ailesini mutlu etmek için çok çabalıyordu. Bir gün resim dersinde öğretmeni okumaya geçemeyen Emir'in resim yeteneğinin oldukça iyi olduğunu gördü ve durumu okulun rehberlik servisiyle görüştü. Okul rehberlik öğretmeni, Emir ve ailesiyle yapmış olduğu görüşmelerden sonra Emir'de özel öğrenme güçlüğü belirtilerinin olduğunu fark etti. Emir'in özel öğrenme güçlüğünden dolayı rehberlik öğretmeni Emir'i RAM'a yönlendirdi. Sınıf öğretmeni de Emir'i BİLSEM sınavında resim yetenek alanından aday gösterdi. Emir, BİLSEM sınavında resim yetenek alanında başarılı olmuştu ve özel öğrenme güçlüğünden dolayı bir kurumdan eğitim almaya başladı.

Hem yeteneğinin fark edilmesi hem de kendini ifade edebileceği bir ortamda bulunması Emir'in kısa sürede başarılı olmasını sağladı.

c. Özel Yetenekliler ve Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB)

Dikkat Eksikliği:

- Dikkatin bir noktaya toplanamaması
- Çevreden gelen tüm uyarıcılara açık olma
- Sınavlarda dikkate bağlı hatalar yapma
- Dağınıklık, eşyaları kaybetme
- Unutkanlık gibi belirtileri vardır.

Yalnızca dikkat eksikliği olan çocukların en belirgin özelliği yavaş olmalarıdır. Bu gibi belirtilerin çocukta 6 ay süreyle, birden fazla ortamda, sık ya da çok sık görülüyor olması ve çocuğun yaşamında en az bir alanı olumsuz etkiliyor olması durumunda dikkat eksikliğinden şüphelenilebilir.

Aşırı Hareketlilik (Hiperaktivite), bireyin yaşına ve gelişim düzeyine uygun olmayacak şekilde hareketli olmasıdır.

- Yerinde uzun süre oturamama,
- Elin ayağın sürekli kıpır kıpır olması,
- Genellikle amaçsızca hareket hâlinde olması,
- Çok konuşma gibi belirtileri vardır.

Dürtüsellik, bireyin davranışlarını kontrol etmesinde sorun yaşamasıdır.

- Birey bir şey yaparken sonuçlarını düşünmeden hareket eder.
- Acelecilik, istekleri ertelemede güçlük çekme
- Aklına geleni hemen yapma
- Düşündüğünü hemen söyleme, söz kesme
- Sıra beklemekte zorluk yaşama gibi belirtilerle kendini gösterir.

Bazen hiperaktivitesi olan çocukların özel yetenekli olduğu düşünülür. Aşağıdaki tabloda ikisi arasındaki farklar belirtilmiştir.

Özel Yetenek Özelliği	Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Özelliği
Çocuğun enerjisi bir hedefe yönlendirilebilir, odaklanması sağlanabilir. Merak, sorgulama, bağımsızlık isteği nedeniyle otoriteye karşı gelir. Kolay gelen konulardan sıkıldığı için başka şeylerle ilgilenir, sınıf ortamını bozar. İlgisini çekmeyen görevleri tamamlamakta zorluk çeker.	Sürekli hareket hâindedir, bir amaçla hareket etmez ya da hedefe yönelmişken dikkatini çeken başka bir şeye yönelebilir. Düşmanca ve saldırgan bir şekilde otoriteye karşı gelir. Dürtüsel ve aşırı hareketli olduğu için sınıf ortamını rahatsız eder. Hemen sonuç alınmayan görevleri bitiremez.

(Clark, 2015).

Her hareketli çocuk özel yetenekli değildir.

DEHB tanısı almış özel yetenekli çocuğun yaşadığı güçlüklerden biri beklenmeyen düşük başarıdır. Çocuk kolay öğrendiği için ilkökul döneminde dikkatini derse vermese bile öğrenebilir ancak konular zorlaştıkça çocuğun akademik başarısı düşebilir ve kendine güveni azalabilir. Çocuk kolay öğrendiğinden zamanı planlama, çalışma alışkanlıkları edinme, dikkatini yoğunlaştırma gibi becerileri edinmekte geç kalabilir.

DEHB'li çocuk akranlarından sosyal-duygusal olgunluk olarak geride kalabilir ve bu da çocuğun akranları tarafından dışlanmasına yol açabilir. DEHB ve özel yeteneğin bazı özellikleri benzeşmektedir, bu da çocuğun doğru tanı almasını zorlaştırmaktadır.

Ne Yapmalı?

- * *Çocuktaki davranışlar yaşam becerilerini olumsuz etkilediğinde rehberlik servisiyle iş birliği yaparak bir çocuk psikiyatristine gidin.*
- * *Çocuğun gelişim alanlarındaki düzeylerini fark edin ve beklentilerinizin bu düzeylere uygun olmasını sağlayın.*
- * *Çocuğunuza fiziksel aktivite yapabileceği alanlar sunun. Örneğin onu kamplara, grup çalışmalarına yönlendirin ve yeni insanlarla tanışmasını sağlayın.*
- * *Toplumsal kurallara uyması ve kendi sınırlarını tanıması, başkalarına saygı duyması ve sorumluluk alması için aile olarak tutarlı davranışlar sergileyin.*
- * *Çalışma ortamındaki dikkat dağıtan materyalleri azaltın.*
- * *Farklı duyulara hitap eden öğretim stratejileri uygulayarak, yaparak yaşayarak öğrenmesini sağlayın.*
- * *Çocuğunuzun hareketliliğinin elinde olmadığını unutmayın.*

AİLELERE ÖNERİLER

D- AİLELERE ÖNERİLER

- Aile çocuk ile ilgili kararlar alırken çocuğun da fikirlerini önemsemeli ve dikkate almalıdır. Böylece çocuğun kararları sahiplenmesi, davranışlarının sorumluluğunu alması sağlanır ve kişilik gelişimi desteklenmiş olur.
- Özel yetenekli çocuğun değer yargılarının, inançlarının şekillenmesinde ailenin rol model olması gerekir. Değer ve inançlarını olumsuz etkileyebilecek faktörler (kontrolsüz İnternet kullanımı, olumsuz çevre, uygun olmayan arkadaş, vb.) küçük yaşlardan itibaren doğru bir şekilde kontrol edilmeli ve çocukla iletişim içerisinde olunmalıdır.
- Aile içinde çocuğun her konuda ebeveyni ile paylaşımda bulunabileceği ortam sağlanmalıdır. Çocuğun olumsuz davranışları da yargılanmadan ele alınmalıdır. Böyle bir aile ortamında çocuk, yaşadığı bütün sıkıntıları paylaşır ve tek başına üstesinden gelmek zorunda kalmaz.
- Çocuğun motivasyonunun artırılması için aile tarafından ilgi ve yetenek alanlarının dikkatle gözlemlenmesi ve çocuğun bu alanlara yönlendirilmesi önemlidir.

- Özel yetenekli çocukların yeteneklerini geliştirilmeleri için onları sürekli ve farklı özel kurs merkezlerine kendi istekleri dışında yönlendirmek doğru değildir.
- Yeteneklerinin gelişmesi açısından çocuğun istekli ve ilgili olduğu alanlar tercih edilmelidir.
- Özel yetenekli öğrencilere uygun zamanlarda yaşamsal becerilerini geliştirici ortamlar sunulmalıdır. Örneğin tatillerde kontrollü ve uygun ortamlarda sağlıklı iletişim becerilerine sahip kişilerin gözetiminde yetkinlikleri doğrultusunda görevler verilerek yarı zamanlı çalışmaları sağlanabilir ve kazandığı parayı etkin kullanması konusunda onlarayol gösterilebilir.
- Özel yetenekli çocukların kendileri hakkında olumlu fikirler geliştirmelerinde güçlü ve zayıf yanlarının farkına varmaları, güçlü yetenek alanlarını doğru kullanmaları, zayıf yönlerinin de geliştirilmesi sağlanmalıdır.
- Özel yetenekli çocukların özellikleri hakkında bilgi almak için okul rehber öğretmenlerine, rehberlik araştırma merkezlerine, bilsem rehberlik öğretmenlerine, çocuk psikologlarına, çocuk gelişimcisine başvurulabilir. Bununla birlikte çeşitli seminerler, kitaplar, dergiler, filmler yoluyla bilgi edinilebilir.

- Özellikle özel yetenekli öğrencilerin eş zamanlı gelişim gösteremeyebileceklerini, mükemmeliyetçiliklerini ve aşırı duyarlılık özelliğini bilerek, onlara karşı sergilenen tutumlar tekrar gözden geçirilmelidir.
- Ebeveynlerin çocukları ile ilgili aşırı beklentileri ve ayrıca çocuklarının kapasitelerini iyi tanımamaları, çocuğun iç dünyasında çatışmalara ve benlik algılarında düşüslere neden olabilmektedir.
- Özel yetenekli bireyin geleceğini planlarken kariyer gelişimi için hedef, beceri ve ilgileri göz önünde bulundurularak yönlenecek istediği mesleğin gerektirdiği özellikler değerlendirilerek çocuğa uygun mesleki tercih yapması konusunda yol göstererek geleceğinin planlanmasına yardım edilebilir.
- Özel yetenekli çocukların serbest zaman planlamalarında doğa aktivitelerine ağırlık verilmelidir.
- Özel yetenekli çocukların akran ilişkilerini geliştirmek, motor becerilerinin güçlenmesi için çocuklar akademik çalışmalar dışında sportif aktivitelere de yönlendirilmelidir.

- Çocuğun istekleri doğrultusunda izcilik, doğa kampı, sporgibi aktivitelere yönlendirilebilir. Kaba motor becerilerinin ve akran ilişkilerinin gelişmesi için futbol, basketbol gibi grup oyunlarına yönlendirilebilir ve birlik olma, takım ruhunu kazanma, aidiyet duygusu geliştirilebilir.
- İnce motor becerilerini geliştirmek adına ise enstrüman çalmaya, el sanatları ve çizim çalışmalarına yönlendirilebilir.
- Günlük yaşam becerilerine dair sorumluluklar verilebilir. Ev işlerini, içinde bulunduğu yaş seviyesine göre kendi başına yapmak adına çocuğa sofrakurma, toplama, ekmek almaya gitme gibi görevler verilebilir.
- Özel yetenekli öğrencilerde özgül özellikler de görülebileceği için küçük yaştan itibaren koordinasyon ve gruplama becerisi gerektiren bulaşık makinesindeki çatal kaşıkları çekmeceye yerleştirme, çorapları ayırıp çiftiyle eşleştirip katlama; sıralama becerisi geliştirmek adına anne ile kek yapma gibi sorumluluklar verilebilir.
- Özel yetenekli bireylerde merak duygusu fazla olduğu için aile elinden geldiğince sorulan soruları yanıtlamalı bilmiyorsa da beraber araştırarak sorularına cevap bulmaya çalışmalıdır.
- Özel yetenekli çocuğa sahip olan anne babaların bazıları bunu övünç

kaynağı olarak görmekte, aile ve arkadaş çevrelerinde bu etiketi vurgulamakta ve çoğunlukla da bunu özel yetenekli çocuklarının önünde yapmaktadır. Bu da çocukta kendini aşırı beğenme, üstünlük taslama, aşırı özgüven, benmerkezcilik gibi kişisel-sosyal problemlere neden olmaktadır. Bu sebeple özel yetenekli çocuğun etiketlenmesinden kaçınılmalıdır.

- Çocuk sözel yeteneğinin gelişmesi, kendini ifade becerisinin artırması amacıyla günlük tutmaya teşvik edilebilir.
- Çocuğun zihinsel gelişimi sosyal ve duygusal gelişiminden daha ileri düzeyde olduğu için çocuğa sosyal yönden daha fazla sorumluluk verilebilir.
- Aileler çocuğunun nitelikli zaman geçirmesi adına bilimin her dalı için çocuklarına ilgili materyalleri (kitap, lego, zekâ oyun setleri, robot kitleri, çocuğun gelişimini sağlayan teknolojik araçlar vb.) sunmalıdır. Çünkü tarihte keşif ve buluşlarıyla öne çıkan bilim adamları deneyler ve uygulamalar yaparak sonuca ulaşmışlardır.
- Özel yetenekli çocuk ne kadar çok duyusunu kullanır ve yeni nesnelere tanıştırsa etkileşimi güçlü ve yaşantısı da o derece zengin olur.
- Aileler çocuklarıyla beraber yaşadıkları şehrin imkânlarını

değerlendirebilirler. Büyük şehirlerde çocuklar için özel kurumlar ya da belediyeler tarafından sunulan mevcut bilimsel etkinliklere katılabilir; bilim merkezi, şehirdeki tarihi eser, müze gibi yerler gezilebilir.

- Ailece yapılan etkinlikler her çocuğu olduğu gibi özel yetenekli bireyi de mutlu edecektir.

Benden ilerleme bekleyin,
mükemmellik değil.

ÜLKEMİZDEKİ UYGULAMALAR VE YASAL DÜZENLEMELER

E- ÜLKEMİZDEKİ UYGULAMALAR VE YASAL DÜZENLEMELER

1. Zekâ Testi Nedir ve Hangi Amaçla Kullanılır?

İlk zekâ testi Alfred Binet ve Dr. Simon tarafından 1905 yılında ilkokul çağındaki başarısız olabilecek çocukları saptamak için geliştirilmiştir. Günümüzde bireylerin zihinsel performanslarının değerlendirildiği birçok test kullanılmaktadır (Akarsu, 2001).

Zekâ testi; uygulanma biçimine göre grup zekâ testleri ve bireysel zekâ testleri olarak ikiye ayrılmaktadır. Grup zekâ testleri birden çok kişiyle aynı anda, bireysel zekâ testleri ise tek kişiyle yüz yüze yapılan testlerdir. Zeka testleri, standardizasyonu yapılmış ölçme aracı materyalleri ile test uygulama eğitiminden geçmiş uzman kişiler tarafından yapılan ölçme araçlarıdır (Ataman, 2014).

Ülkemizde, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından kabul gören zihinsel performans ölçümleri sadece rehberlik ve araştırma merkezleri (RAM) tarafından yapılmaktadır. RAM'larda yapılan zeka testlerinin amacı, özel eğitim ihtiyacı olan (alt-üst) bireylerin belirlenip eğitim tedbirlerinin alınmasıdır.

2. Özel Yetenekli Öğrencinin Tanınması

Özel yetenekli bireylere yetenek ve potansiyellerini ortaya koyabilecekleri eğitim ortamlarının sağlanması konusunda erken ve en önemlisi doğru tanılama önemlidir. Ülkemizde de özel yetenekli bireylerin tanınması iki şekilde yapılmaktadır. Bireyin BİLSEM sürecinde tanınması ya da RAM'lara başvuru

yaparak eğitsel tanılamanın yapılması şeklindedir.

Bakanlıkça belirlenen tanılama yaşı veya sınıf seviyesi esas alınarak ve genel zihinsel yetenek, görsel sanatlar ile müzik alanlarında özel yetenekli olduğu düşünülen öğrencilerin BİLSEM'lere aday gösterilmesi ile ilgili iş ve işlemler, Bakanlıkça yayımlanan tanılama takvimi doğrultusunda yürütülür (Millî Eğitim Bakanlığı Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi, 2016). Tanılama süreci 3 aşamada gerçekleşir:

Birinci aşama; genel zihinsel, görsel sanatlar ve müzik yetenek alanlarında yetenekli olduğu düşünülen öğrencinin örgün eğitim gördüğü okulundaki sınıf öğretmeni tarafından e-okul sistemi üzerinden gözlem formu doldurularak öğrencinin aday gösterilmesidir.

İkinci aşama sınıf öğretmenleri tarafından aday gösterilen öğrencilere Bakanlığın belirlediği şekilde merkezî biçimde grup tarama uygulamasının yapılmasıdır.

Üçüncü aşama ise grup tarama uygulamasından beklenen performansı gösteren öğrencilerin bireysel incelemelere alınarak değerlendirilmesidir. Bireysel inceleme sürecinde istenilen performansı gösteren öğrenci BİLSEM öğrencisi olmaya hak kazanır. BİLSEM öğrencisi aynı zamanda örgün eğitim gördüğü okulunda destek eğitim odasından da faydalanabilir.

Bakanlığın belirlediği BİLSEM tanılama sınıf seviyesinin dışında olan bireyler ise rehberlik ve araştırma merkezlerinde tanılama sürecine dâhil olurlar. Rehberlik ve araştırma merkezinde tanılama süreci şu şekildedir; özel yetenekli

olduğu düşünülen öğrenci için örgün eğitim gördüğü okulundaki okul rehber öğretmenin müşavirliğinde sınıf öğretmeni tarafından eğitsel değerlendirme isteği formu doldurulur. Form kapalı zarf içinde veliye verilir, veli randevu gününde form ve çocukla beraber RAM'a gider. RAM'da alanında uzman testörler tarafından bireysel incelemeye alınır. İstenilen performansı gösteren çocuk özel eğitim değerlendirme kurulu kararıyla özel yetenekli birey tanısı alır. Eğitsel tanısı yapılan çocuk örgün eğitim gördüğü okulunda il/ilçe özel eğitim hizmetleri kurulu kararı ile destek eğitim odasından faydalanır.

3. Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM)

Bilim ve Sanat Merkezleri ; okul öncesi eğitim, ilkököl, ortaokul ve lise çağındaki özel yetenekli öğrencilerin (resim, müzik ve genel zihinsel yetenek) örgün eğitim kurumlarındaki eğitimlerini aksatmayacak şekilde bireysel yeteneklerinin farkında olmalarını ve kapasitelerini geliştirerek en üst düzeyde kullanmalarını sağlamak amacıyla açılmış olan bağımsız özel eğitim kurumlarıdır (Millî Eğitim Bakanlığı Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi, 2016).

BİLSEM'e Bakanlığın belirlemiş olduğu sınıf seviyesinden gelen öğrencinin var olan potansiyellerinin ortaya konması için belirli eğitim program basamaklarından geçilir. Üç farklı yetenek alanından da merkeze gelen öğrenci uyum program basamağı ile başlar, bu basamakta kurumu, programları, öğretmenleri ve diğer öğrencileri tanırlar.

BİLSEM'lerde uygulanan eğitim programları 5 aşamadan oluşmaktadır:

1-Uyum Programı : BİLSEM'e yeni kaydı yapılan genel zihinsel yetenek, müzik ve görsel sanatlar yetenek alanı öğrencilerinin BİLSEM'e uyumunu sağlamak amacıyla kurumu, programları tanıma ile öğretmen ve diğer öğrencileri tanımlarını içeren programdır.

Uyum programında öğrencilere öncelikle BİLSEM'in misyon, vizyon ve temel değerleri tanıtılır. Yapılacak etkinlikler öğrencilerde BİLSEM kültürü oluşturacak şekilde planlanır. Öğrenciyi tanımayı amaçlayan; kişisel, sosyal ve psikolojik gelişimlerine katkı sağlayan, bilimsel düşüncüyü ve estetik duyguları geliştiren etkinlikler yapılır. BİLSEM imkânlarının, laboratuvarlarının, yetenek geliştirme atölyelerinin ve çalışanlarının tanıtılmasına yönelik etkinlikler planlanır.

Görsel sanatlar ve müzik alanlarında tanılanarak BİLSEM'e devam eden öğrenciler, uyum programı sonunda tanıldıkları alanda özel yetenekleri geliştirici eğitim programına devam eder. Her bir öğrenciden sorumlu olacak danışman rehber öğretmen bu dönemde belirlenir.

2-Destek Eğitim Programı : Uyum programını tamamlayan genel zihinsel yetenek alanından tanılan öğrencilerin geliştirmesi gereken temel becerileri tüm alan/disiplinlerle ilişkilendirilmesini esas alan eğitim programıdır.

Destek eğitim programında iletişim, iş birliği, grupta çalışma, öğrenmeyi öğrenme, problem çözme, bilimsel araştırma, girişimcilik, eleştirel ve yaratıcı düşünme, etkili karar verme, teknoloji okuryazarlığı, sosyal sorumluluk,

kaynakları etkin kullanma becerileri kazandırılır. Destek eğitim programında öğrencilerle bireysel ya da grup olarak proje hazırlama çalışmalarına başlanabilir.

3-Bireysel Yetenekleri Fark Ettirme Programı (BYF) : Genel zihinsel yetenek alanında tanılanan ve destek eğitim programını tamamlayan öğrencilerin bireysel yeteneklerini fark etmeleri amacıyla yürütülen eğitim programıdır.

Destek eğitim programı sonunda elde edilen veriler doğrultusunda bu programın uygulanabilmesi için öğrenciler gruplara ayrılır. Öğrencilerin bireysel yeteneklerini fark ettirebilmek amacıyla yaratıcılıklarını öne çıkaran disiplinlere yönelik programlar hazırlanır ve uygulanır. Öğrencinin en çok ilgi duyduğu, yetenekli olduğu ve ileride üzerinde derinlemesine çalışmalar yapabileceği alanları belirlemek için becerilerini fark ettirici etkinlikler planlanır. Bireysel yetenekleri fark ettirme programı döneminde proje üretim çalışmaları devam ettirilir ve projeler destek eğitim programına göre daha kapsamlı hazırlanır.

4-Özel Yetenekleri Geliştirme Programı(ÖYGP) : Müzik ve görsel sanatlar yetenek alanından uyum programını, genel zihinsel yetenek alanından ise bireysel yetenekleri fark ettirme programını tamamlayan öğrencilerin özel yeteneklerini geliştirmek amacıyla yürütülen eğitim programıdır.

Öğrencilerin özel yetenek alanı/alanlarına yönelik bilimsel ve sanatsal etkinlik temelli çalışmalara özel yetenekleri geliştirme programı döneminde yoğunluk kazandırılır. Özel yetenekleri geliştirme programının uygulanması sürecinde yönlendirildiği disiplin/disiplinlerde derinlemesine, ileri düzeyde bilgi,

beceri, davranış kazanmaları ve bu doğrultuda üretimde bulunmaları sağlanır. Görsel sanatlar ve müzik alanından tanılanan öğrenciler için hazırlanan özel yetenekleri geliştirme programında ilgili alanın tanıtımı yapılır. Öğrencinin alan ile ilgili yeteneklerini fark ettirici etkinlikler planlanır, derinlemesine sanatsal etkinliklere bu aşamalardan sonra geçilir.

5-Proje Üretimi ve Yönetimi Eğitim Programı : Özel yetenekleri geliştirme programını tamamlayan öğrencilerin ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda bir alanda/disiplinde grupta veya bireysel olarak yürütülen eğitim programıdır.

Proje üretimi ve yönetimi programı aşamasında öğrenci her eğitim ve öğretim yılında en az bir proje hazırlar. Her türlü üretim, bilimsel çalışma ve sanat etkinlikleri projelendirilir. Proje üretimi ve yönetimi programı kapsamında yürütülen etkinliklerde yöntem olarak öğretmenlerin öğrencilere bilgi aktarmasından çok belirlenen projeler doğrultusunda çalışmaları ve bu süreç içerisinde öğrenmeleri temel alınır. Araştırma ve geliştirme birimi, proje çalışmaları sırasında ortaya çıkan özgün fikrin endüstriyel hâle getirilmesi için patent, fikrî ürün bildirim, faydalı model başvuru süreçlerine ilişkin işlemleri gerçekleştirir.

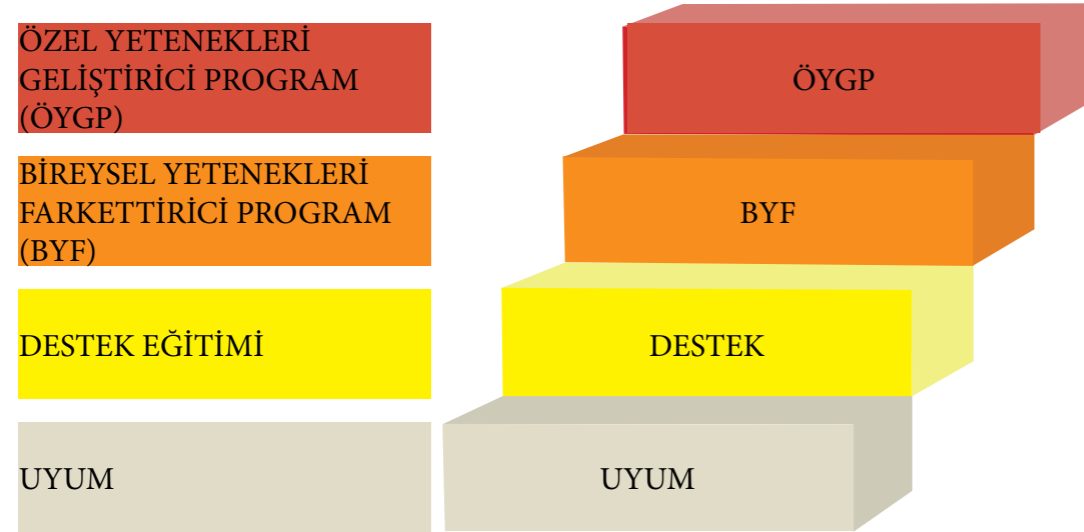
Eğitim programları öğrencilerin yaparak yaşayarak öğrenen, problemlere çözüm üreten, yaratıcı düşünebilen, çevresi ile iletişim kurabilen, bilimsel araştırma ve buluş yapabilen bireyler olarak yetiştirilmelerini sağlayacak şekilde yürütülür.

Eğitim programları hazırlanırken üst düzey düşünme becerilerinin geliştirilmesini sağlayan etkinliklerin planlanmasına ve uygulanmasına dikkat edilir.

Uygulanacak eğitim programlarının her aşamasında değerler eğitimine yer verilir.

BİLSEM’de gerçekleştirilen bütün etkinliklerin temelinde proje üretme ve geliştirme çalışmaları esas alınır ve üniversite, kurum ve kuruluşlarla bilimsel, sanatsal, kültürel vb. hususlarda iş birliği yapılır.

Uyum programı dışındaki diğer tüm programlarda yerel fırsatlar da değerlendirilerek seçmeli alan/etkinlik/yetenek geliştirme atölyeleri açılabilir.

BİLSEM NE DEĞİLDİR?

- Okul değildir.
- Takviye kursu değildir.
- Etüt merkezi değildir.
- Özel öğretim kursu değildir.
- Özel okul değildir.
- Ödevlerinin yapıldığı bir yer değildir.

OKUL’ da	BİLSEM’ de
<i>Ders vardır.</i>	<i>Zenginleştirilmiş etkinlik vardır.</i>
<i>Sınıf vardır.</i>	<i>Atölye/birim vardır.</i>
<i>Sınıf düzeyi vardır.</i>	<i>Program düzeyi vardır.</i>
<i>Diploma vardır.</i>	<i>Program bitirme sertifikası vardır.</i>
<i>Örgün eğitim kurumudur.</i>	<i>Özel eğitim kurumudur.</i>
<i>Toplu öğretim yapısı.</i>	<i>Bireyselleştirilmiş eğitim planı uygulanır.</i>
<i>Sınıf rehber öğretmeni kavramı vardır.</i>	<i>Danışman öğretmen (Mentör) kavramı vardır.</i>

4. Destek Eğitim Odaları Nedir? Amaçları Nelerdir?

Özel yetenekli öğrencilerin destek eğitim odası hizmetlerinden faydalanabilmesi için BİLSEM seçim sürecinde veya rehberlik ve araştırma merkezleri tarafından tanılanmış olması zorunludur. Bu kurumlar dışında tanılması yapılan öğrenciler destek eğitim odası hizmetlerinden faydalanamaz. Bulunduğu bölgeye yakın bilim ve sanat merkezi bulunmayan, tanılama sürecinde bilim ve sanat merkezine yerleşmeye hak kazanamayan ancak RAM'da yapılan bireysel inceleme sonucunda eğitsel tanılama raporu olan öğrenciler destek eğitim odasından yararlanabilirler.

Özel yetenekli öğrenciler için açılan destek eğitim odaları, bireylere ilgi ve yetenekleri doğrultusunda çalışabilecekleri bir ortam oluşturmaktadır. Destek eğitim odalarında; program farklılaştırma ve bireyselleştirmeye yönelik zenginleştirme uygulamaları yapılmaktadır.

5. Aileler Özel Yetenekli Çocuğun Eğitimini Nasıl Destekleyebilir?

Aileler özellikle çocukları özel yetenekli birey tanısını aldıktan sonra daha duyarlı olmalı ve çocuklarının eğitimini bu yönde desteklemelidirler. Bu tanıdan sonra çocuğu övünme kaynağı olarak kullanmamalı çocuğun potansiyelini geliştirerek onu nasıl daha iyiye götürebilecekleri konusunda çaba sarfetmelidirler. Bu çocukların özel yetenekleri ve potansiyelleri desteklenmediği sürece çocuğun bu yetenekleri körelebilir. Bu sebeple özel yetenekli çocuklar, ilgi ve yetenek alanları doğrultusunda yönlendirilip yüreklendirilmelidir.

Eğitimive gelişimi doğru desteklenemeyen özel yetenekli birey sadece akademik yönden değil davranış yönünden de sorunlar yaşayabilir. Örneğin ergenlik dönemindeki özel yetenekli bir birey etik olmamasına rağmen üst düzey teknoloji kullanımı becerisini, sanal dünyada siber suçlar işleyerek yanlış şekilde kullanabilir. Bu yüzden bu bireylerin gelişiminde, eğitiminde ve serbest zamanlarını değerlendirmesinde ailenin rolü önemlidir.

Benim de bir
çocuk olduğumu
unutmayın !!!

Özel yetenekli birey aile ve okul ortamında zaman zaman anlaşılma güçlüğü yaşadığı için sağlıklı iletişim becerisi geliştirme konusunda rehberliğe ve eğitime ihtiyaç duyabilir. Böyle bir durumda örgün eğitim kurumunda ya da BİLSEM rehberlik öğretmeniyle iletişime geçebilir.

Özel yetenekli bireyin yaşamında sadece bilişsel süreçlerini desteklemenin yanı sıra duygusal-ruhsal süreçlerini ve sosyal becerilerini destekleyen aktivitelere yer verilmeli, aile özel yetenekli bireyin duygusal zekâsını geliştirmeye özen göstermelidir. Ailelerin çocuklarının eğitim hayatlarını desteklemek amacıyla BİLSEM dışında iş birliği yapabileceği çeşitli kurum ve kuruluşlar aşağıda belirtilmiştir:

*Aile de iletişim becerisiyle ilgili eğitim
almalı ve model olmalı.*

a. Üniversiteler ve Yaz Okulları

İleri düzey bilgilere ulaşmak ve bilimsel araştırmalar yapmak isteyen öğrenciler için üniversitelerde yapılan aktiviteler takip edilerek öğrencilerin bilim ve doğa kampları, yaz ve kış bilim okulları ve liderlik programlarına katılmaları sağlanabilir. Bu etkinliklerde, ilgi duydukları alanlarda detaylara inebilecekleri ve yaratıcılık kapasitelerini artıracakları zenginleştirilmiş öğrenme ortamlarından faydalanabilirler. Bu konuda farklı üniversiteler “çocuk üniversitesi” uygulaması yapmaktadır.

b. Bilim Merkezleri

Bilim merkezleri, özel sektör ya da kamu tarafından finanse edilen, kar amacı gütmeyen kamu yararını gözetilen, her yaşta farklı bilgi birikimi olan kişileri bilimle tanıştıran, bilim ve teknolojinin önemini vurgulayan ve ulaşılır hale getirmeyi amaçlayan, yaparak-yaşayarak öğrenmeyi destekleyen etkinlikler sunarak keşfetmeyi destekleyen merkezlerdir.

c. Aile Destek Eğitimleri

Özel yetenekliler eğitiminin en önemli taraflarından biri ailedir ve aileye büyük sorumluluk ve görevler düşmektedir. Bu sebeple özel yeteneklilerin eğitiminde ailelerin de eğitimi önem arz etmektedir. Ailelerin eğitimi konusunda BİLSEM’lerde, üniversitelerde, halk eğitim merkezlerinde, uzman sivil toplum kuruluşlarında, çocuk derneklerinde, yerel yönetimlerde yapılan eğitimlere ve medya tarafından yapılan bilgilendirmelere duyarlı olunmalıdır.

d. Dernek ve Vakıf Çalışmaları

Özel yeteneklilerin desteklenmesi için anne-babalarının vakıf ve dernek çatısı altında ya da bağımsız olarak bir araya gelerek sorunlar, öneriler ve farklı fikirler hakkında bilgi alışverişi ihtiyaçları vardır. Bu amaçla kurdukları vakıf ve derneklerin işlevsel olarak, kar amacı gütmeyen, etkin olarak çalışması ve özel yeteneklileri desteklemesi gerekli ve önemlidir.

6. Özel Yetenekli Bireylerin Yasal Hakları Nelerdir?

Özel eğitime ihtiyacı olan birey, çeşitli nedenlerle bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından beklenen düzeyde anlamlı farklılık gösteren birey olarak tanımlanır. Bu nedenle özel yetenekli birey özel eğitim ihtiyacı açısından gerekli tüm eğitim hizmetlerinden (BİLSEM,

destek eğitim odası) yetenekleri doğrultusunda faydalanır(31.05.2006 tarihli ve 26184 sayılı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği Madde:4 , 2006).

Ayrıca ulusal ve uluslararası, şu anda yürürlükte olan ilgili sözleşmeler, yönetmelik ve yönergeler kapsamında tüm yasal haklardan bütün çocukların faydalandığı gibi özel yetenekli çocuklarda faydalanır.

7. Özel Yetenek ve Mesleki Yönlendirme

Özel yetenekli bireyler birçok alanda ilgileri ve yetenekleri olduğundan gelişim dönemleri boyunca meslek seçimi konusunda arayış içerisinde dirler. Bu arayışları meraklarının da etkisiyle sürekli değişebilir. Özel yetenekli bireylerin meslek seçimi birden fazla da olabilir. Bu durumda meslek grupları birbiriyle ilişkili alanlar olduğu gibi birbirinden tamamen farklı gruplarda olabilir. Özel yetenekli bireylerin çok yönlü olmaları ve kapasitelerinin yüksek olması çalıştıkları meslek gruplarında başarılı olmalarını sağlamaktadır.

Chen ve Wong:'a göre ise özel yetenekli çocukların, farklı alanlarda oldukça üst düzey yetenekleri olduğu için bu çocukların çevrelerinin beklentileri ve ailelerin mükemmeliyetçi baskılarıyla kendi gereksinimleri arasında sıkışıp kalmalarına sıkça rastlanır. (Aktaran Yılmaz, 2015).

Beni destekleyin ve cesaretlendirin; yanımda olduğunuzu hissettirin.

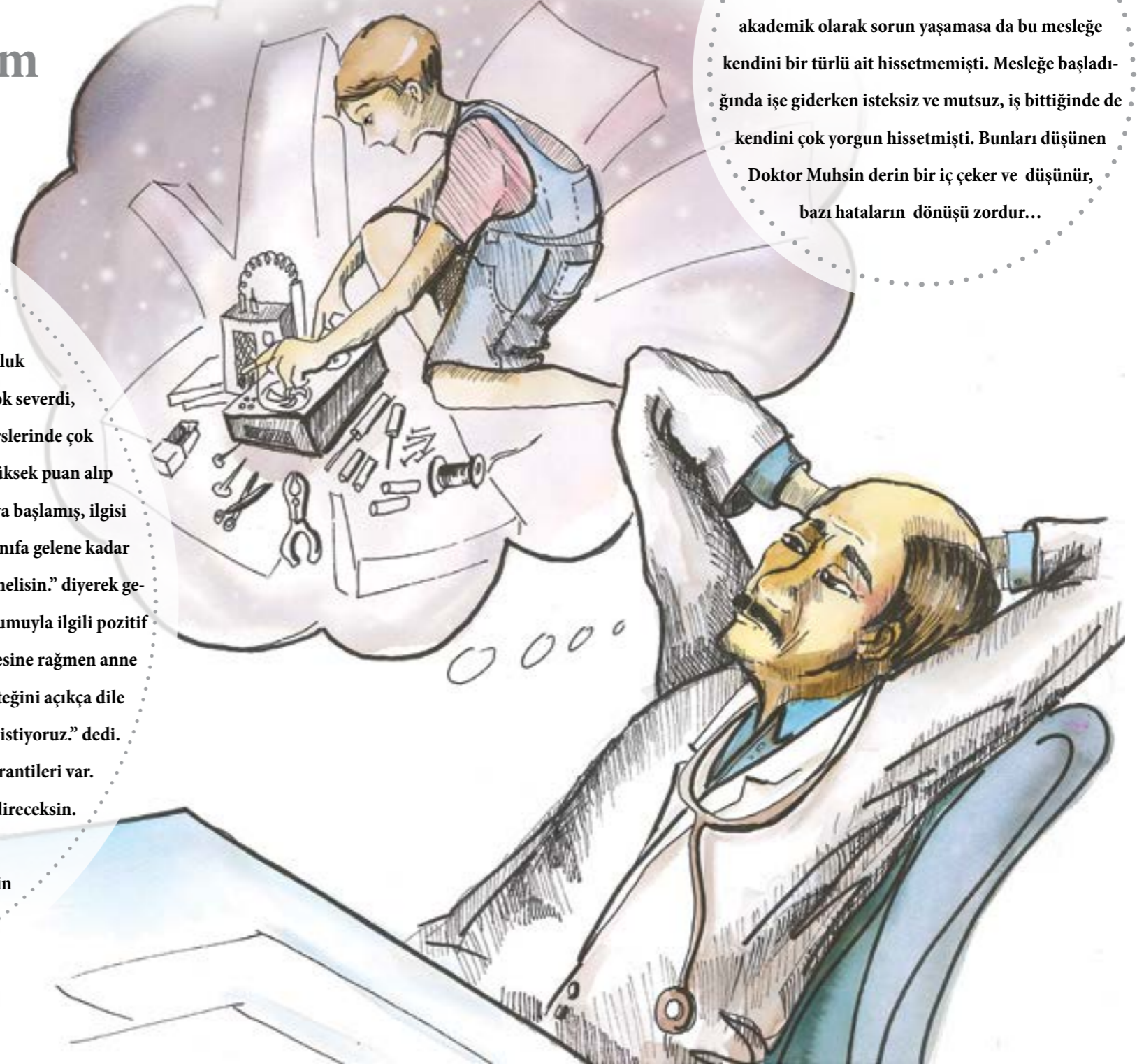

Geleceği (Ç)alınan Adam

Doktor Muhsin Bey hastalarıyla ilgilenmiş, odasında otururken sehпасında duran derginin üzerindeki “Sevdiğiniz işi yaparsanız bir gün bile çalışmış sayılmazsınız.” yazılı başlığı fark eder. Geriye yaslanıp çocukluk günlerine dalar. İlkokul yıllarındaki yaptığı tahta oyuncaklarla oynamayı çok sevdi, evdeki eski elektronik eşyaları söküp takmak ona çok mutluluk veriyordu. Derslerinde çok başarılı olan Muhsin okulun gözdesiydi. Ortaöğretime geçiş sınavlarından çok yüksek puan alıp bir fen lisesine yerleşen Muhsin gelecekteki mesleğiyle alakalı araştırmalar yapmaya başlamış, ilgisi olan mühendisliğin kendisi için uygun olduğunu düşünmeye başlamıştı. Lise son sınıfa gelene kadar mühendis olacağını dile getirdiğinde annesi ve babası “Bu konuyu biraz daha düşünmelisin.” diyerek geçiştirmişlerdi. Bu yıllarda annesi ve babası sürekli doktorluk mesleğinin geliri ve konumuyla ilgili pozitif konuşmalar yapmaktaydı. Lise son sınıfa geldiğinde Muhsin mühendis olmak istemesine rağmen anne babası ve çevresinin etkisiyle bu isteği üzerinde baskı hissetmeye başlamıştı. Bu isteğini açıkça dile getirmeye çalışmış ancak annesi “Oğlum biz seni beyaz gömlek içerisinde görmek istiyoruz.” dedi. Babasıyla konuşmaya çalıştığında “Doktorlar daha çok para kazanıyor ve iş garantileri var. Sen şu anda hayatın ne demek olduğunu tam bilmiyorsun, ileride aile geçindireceksin.

Doktor olduğunda ne kadar rahat ettiğini göreceksin ve babam bana bunu söylemişti diyeceksin.” dedi. Muhsin üniversite sınavından yüksek bir başarı elde etmişti; ailesi, çevresi ve okul öğretmenleri tarafından iyi

bir tıp fakültesine yerleşmesi konusunda ikna edildi.. Muhsin üniversite yıllarında akademik olarak sorun yaşamasa da bu mesleğe kendini bir türlü ait hissetmemişti. Mesleğe başladığında işe giderken isteksiz ve mutsuz, iş bittiğinde de kendini çok yorgun hissetmişti. Bunları düşünen Doktor Muhsin derin bir iç çeker ve düşünür, bazı hataların dönüşü zordur...

KAYNAKÇA

KAYNAKÇA

- (2016, 07 Ekim). Millî Eğitim Bakanlığı Bilim Ve Sanat Merkezleri Yönergesi, 3. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_11/04101233_yonerge.pdf.
- 2016-2017 Bilim Ve Sanat Merkezleri Öğrenci Tanılama Kılavuzu. (2016, 10 Ekim). 5. http://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_10/11093901_bilim_ve_sanat_merkezleri__20162017_kilavuzu.pdf.
- 31.05.2006 tarih ve 26184 sayılı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği Madde:4 . (2006, 31 Mayıs). Resmi Gazete.
- Akarsu, F. (2001). Üstün Yetenekli Çocuklar, Aileler ve Sorunları. Ankara: EDUSER Yayınları.
- Ataman, A. (2014). Üstün Zekâlılar Ve Üstün Yetenekliler Konusunda Bilinmesi Gerekenler. Ankara: Vize Yayıncılık.
- Ateşoğlu, Y. (2012). Her Şeye Rağmen Başaranlar. İstanbul: Neden Kitap Yayıncılık.
- Brody, L. E., & Mills, C. J. (1997). Gifted Children With Learning Disabilities: A Review of the Issues. *Journal of Learning Disabilities*, 282-296.
- Clark, B. (2015). Üstün Zekalı Olarak Büyüme: Evde ve Okulda Çocukların Potansiyellerini Geliştirmek (8. Baskıdan Çeviri). (F. Kaya, & Ü. Ogurlu, Çev.) Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Çağlar, D. (2004). Okulda Başarısız Olan Üstün Zekalı Çocuklar. 1. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Seçilmiş Bildiriler (s. 409-415).

İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

- Demirbağ, E. (2016, 24 Kasım). aydinterapi.com. aydinterapi.com/ustun-yetenekli-cocuklarda-en-sik-karsilasilan-sorunlar-ve-etkili-ebeveyn-tutumları/80-27.html adresinden alınmıştır
- Destek Eğitim Odası Klavuzu. (2016, 01 Ağustos).
- Doğan, S. (2015). Üstün Yetenekli Öğrencilerin Psikolojik İhtiyaçlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü.
- DSM-5 Tanı Ölçütleri Başvuru Elkitabı (Beşinci Baskı). (2013). (E. Köroğlu, Çev.) Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Enç, M. (1979). Üstün Beyin Gücü. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Eriş, B. (2013). Her Çocuk Üstün Yeteneklidir. İstanbul: Alfa Eğitim.
- Ersoy, Ö., & Avcı, N. (2004). Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekliler. I. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Yayın Dizisi Seçilmiş Makaleler Kitabı (s. 200). Çocuk Vakfı Yayınları.
- Friedrich, T. P., & Shaughnessy, M. F. (2015). A Reflective Conversation With Terry Friedrichs on Teaching Academic to Gifted Students with Asperger Syndrome. *Gifted Education International*, 41-53.
- Gallagher, J. J. (1988). National Agenda for Educated Gifted Students: A Statement of Priorities. *Exceptional Children*, 107-114.

Gander, M., & Gardiner, H. W. (2001). Çocuk ve Ergen Gelişimi. (B. Onur, Çev.)

Ankara: İmge Kitabevi.

Greenspon, T. (2006). Getting beyond perfectionism. *Gifted Education*

Communicator 37(1), 30-33.

Karakuş, F. (2010). Üstün Yeteneklilerin Anne-Babalarının Karşılaştıkları

Güçlükler. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 127-144.

Koç, İ. (2015). Bilim ve Sanat Merkezi'ne Devam Eden Özel Yetenekli Öğrencilerin

İletişim Becerileriyle İlgili Görüşleri. *Üstün Yetenekliler Eğitimi*

Araştırmaları Dergisi, s. 39-53.

Kurnaz, A. (2013). Eleştirel Düşünme Öğretimi Etkinlikleri Planlama-Uygulama

ve Değerlendirme. Konya: Eğitim Yayınevi.

Levent, F. (2014). Üstün Yetenekli Çocukları Anlamak: Üstün Yetenekli Çocuklar

Sarmalında Aile, Eğitim Sistemi ve Toplum. İstanbul: Nobel Akademik

Yayıncılık.

MEB Bütünleştirme Kapsamında Eğitim Uygulamaları Öğretmen Kılavuzu.

(2013, Haziran). https://orgm.meb.gov.tr/kitaplar/Butunlestirme_

[Kapsaminda_Egitim_Uygulamalari_Ogretmen_Kilavuz_Kitabi.pdf](https://orgm.meb.gov.tr/kitaplar/Butunlestirme_Kapsaminda_Egitim_Uygulamalari_Ogretmen_Kilavuz_Kitabi.pdf).

Nosich, G. M. (2012). Eleştirel Düşünme ve Disiplinlerarası Eleştirel Düşünme

Rehberi. (B. Aybek, Çev.) Ankara: Anı Yayıncılık.

Peterson, J. (2001). Successful adults who were once adolescent underachievers.

Gifted Child Quarterly, 236-250.

Reis, S. M. (2004). The underachievement of gifted students.

Wege zur Begabungsförderungssymposium Wien (s. 72-84). [http://www.](http://www.adlibros.de/KATALOG147.Pdf)

[adlibros.de/KATALOG147.Pdf](http://www.adlibros.de/KATALOG147.Pdf).

Robinson, A., Shore, B. M., & Enersen, D. L. (2014). Üstün Zekalılar Eğitiminde

En İyi Uygulamalar: Kanıt Temelli Bir Kılavuz. (Ü. Ogurlu, & F. Kaya,

Çev.) Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Sak, U. (2010). Üstün Zekalılar: Özellikleri Tanınmaları Eğitimleri. Ankara:

Maya Akademi.

Smutny, J. F. (1998). Recognising and honoring the sensitivities of gifted children.

Communicator(29), 10-11.

Sürücü, Ö. (2015). Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu: Anne Baba-

Öğretmen El Kitabı. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Tetik, B. (2015). İnternet bağımlılığı ile dikkat süreçleri arasındaki ilişkinin

incelenmesi. İstanbul: İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Psikoloji Anabilim Dalı.

Webb, J. T., Gore, J. L., Amend, E. R., & DeVries, A. R. (2016). Üstün Yetenekli

Çocuklar: Uzmanlar ve Aileler için El Kitabı. (B. Uyaroğlu, & B. Bülbün

Aktı, Çev.) Ankara: Anı Yayıncılık.

Yavuzer, H. (2004). Eğitim ve Gelişim Özellikleri ile Okul Çağı Çocuğu. İstanbul:

Remzi Kitabevi.

Yıldırım, F. (2012). Üstün Yetenekli Çocuklar Ve Ailelerinde Duygusal Ve

Davranışsal Özellikler (Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül

Üniversitesi, Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları

Anabilim Dalı.

Yılmaz, D. (2015). Üstün Yetenekliler İçin Psikolojik Danışma ve Rehberlik Uygulamaları Gereksinimler, Sorunlar ve Müdahaleler. Ankara: 112.

Yürük, A. (2003). İlköğretim Çağındaki Üstün Yetenekli Öğrencilerle Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Benlik Saygılarının Karşılaştırılması (Yüksek Lisans Tezi).Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

BENİ ANLAYIN
ÖZEL YETENEKLİ
ÇOCUĞUM
VAR

ÖZEL EĞİTİM VE
REHBERLİK HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ